OVER Oegstgeest

Halfjaarlijks tijdschrift
27e jaargang nummer 1
Mei 2015
Losse nummers: € 4,50

EEN UITGAVE VAN DE VERENIGING OUD OEGSTGEEST

Een onvergetelijk geschenk uit 1945

Het 'Groene Kerkje' rond 1820

Oorlogsherinneringen 1940-1945

Zijn dit de namen?

Door Freek van Beetz

Op het monument in het Bos van Wijckerslooth staan achttien namen van joden die vanuit Oegstgeest werden weggevoerd. De meesten van hen zijn in Duitse concentratiekampen ter dood gebracht.

In zijn beklemmende *Ondergang, de vervolging en verdelging van het Nederlandse Jodendom 1940-1945*, beschrijft de historicus Presser minutieus, met nauwelijks verholen woede en verontwaardiging, de systematische vernedering, isolering, beroving, deportatie en vernietiging van de Nederlandse joden. In zijn inleiding schrijft hij het onomwonden: *Dit boek behelst de geschiedenis van een moord. Een moord, tevens massamoord, op nimmer gekende schaal, met voorbedachten rade en in koelen bloede gepleegd*. Alleen al de inleiding tot het tweedelige werk grijpt de lezer naar de keel.
De documenten in het archief van de gemeente Oegstgeest laten in kille teksten zien hoe ook hier de joodse inwoners al vanaf eind mei 1941 uit het openbare leven werden geweerd en buitengesloten. Vanuit het gemeentehuis werd nauwgezet gevolg gegeven aan de verordeningen en dringende verzoeken vanuit Den Haag. Achter al die koele ambtelijke aanschrijvingen gaat onpeilbare bezorgdheid en angst schuil.

Nadat per 1 september 1941 al vijf joodse leerlingen de toegang tot de openbare lagere school aan de Terweeweg was ontzegd, kreeg de gemeente op 17 oktober van datzelfde jaar vanuit Den Haag de opdracht om nog een leerling *van Joodsen bloede* 'onverwijld' van school te verwijderen. En werd de lijst van 17 maart 1941 met 68 *personen die geheel of gedeeltelijk van Joodsen bloede zijn,* aangevuld met patiënten van Endegeest en Rhijngeest.

Op 1 mei 1942 sloot het net. De gemeente Oegstgeest stuurt een lijst met 64 namen naar de *Zentralstelle für jüdische Auswanderung* te Amsterdam. Een benaming die weinig te raden overliet. Vanaf die periode proberen ook Oegstgeester joden een onderduikadres te vinden. Anderen

Oorlogsmonument in het Bos van Wijckerslooth.

wachten in vrees en spanning af, hopend op een snel einde van de bezetting. Al kort daarna beginnen de deportaties. Van de circa 128.000 Nederlandse Joden werden 107.000 naar de Duitse vernietigingskampen weggevoerd. Slechts 5.000 van hen keerden terug. Ook enkele Oegstgeester Joden overleefden de verschrikkingen, in onderduik of in de kampen. Riet van Dorp en Bert Driessen vermelden hen in hun *Oegstgeest in bange dagen*.

Maar hoe verging het anderen uit de lijst met 64 namen die niet als slachtoffer of als teruggekeerden zijn vermeld? Overleefden mogelijk toch sommigen van de voormalige Oegstgeestenaren uit die lijst de oorlog?

In deze rubriek schreef steeds een andere schrijver of dichter een mijmering over Oegstgeest. Met deze bijdrage van hoofdredacteur Freek van Beetz, auteur van *Het laatste kabinet* (Curacao, 2010) en *Het einde van de Antillen* (Delft, 2013), beëindigt de redactie deze reeks.

Colofon

Redactie
Freek van Beetz
Jan Willem In 't Velt
redactie@oudoegstgeest.nl

Bijdragen
Freek van Beetz
Sylvia Braat
Jan Pier Eringa
Carla de Glopper-Zuijderland
René de Groot
Susan Kerwin-Boudreau
Ruurd Kok
Freek Lugt
Peter Sigmond
Gerard J. Telkamp
Jacques Thorn
Margreet Wesseling
Marijke Wesseling

Vormgeving
Tra[design], Nenke van Wermeskerken

Druk
Drukkerij De Bink

Oplage: 900

Vereniging Oud Oegstgeest

Bestuur
Voorzitter: Rianne Meester-Broertjes
Secretaris: Bernadette Fortuyn
Penningmeester: Jan Janssen
Lid: Janny Beekhuis
Lid: Michel van Gent
Lid: Chris Wolff

Secretariaat
Willem de Zwijgerlaan 27
2341 EG Oegstgeest
Telefoon 071 517 29 09
secretaris@oudoegstgeest.nl
www.oudoegstgeest.nl
Lidmaatschap VOO: € 17,50 per jaar
IBAN: NL52ABNA056.69.41.538

Ereleden
Mr. J.J.L. de Soeten (1994)
L. Driessen (1998)
Ir. P. Hellinga (2006)
M. Lugt-Rethans (2010)

Hoewel aan de samenstelling van deze uitgave de grootst mogelijke zorg is besteed, kunnen de uitgever, redactie en auteurs niet aansprakelijk worden gesteld voor eventuele fouten noch kunnen aan de inhoud rechten worden ontleend.

Inhoud

70 jaar na de bevrijding. Het aantal mensen dat die bijzondere meidagen bewust heeft meegemaakt neemt snel af. Het is goed dat de verhalen uit de Tweede Wereldoorlog en over de bevrijding worden vastgelegd en doorgegeven. Daarom treft u ook in dit mei-nummer van *Over Oegstgeest* bijzondere herinneringen aan over die bepalende periode uit onze recente geschiedenis. In dit nummer vindt u ook bijdragen over andere opmerkelijke personen, gebeurtenissen en boeiende plekken die de geschiedenis van ons dorp kleur geven.

Burgemeester in vredestijd ▶ 4

De populaire burgemeester Gerrevink keerde op 5 mei 1945 terug op zijn post.

'Archers' op Poelgeest ▶ 6

Een Canadees tankregiment bivakkeerde in 1945 met hun bijzondere pantservoertuigen in het bos van Oud-Poelgeest.

Uit het archief gelicht ▶ 9

De luchtbeschermingsdienst tijdens de Tweede Wereldoorlog.

Soms doe je een ontdekking ▶ 10

De vondst van een bijzonder aquarel van het 'Groene Kerkje' rond 1820.

Oegstgeestenaren aan het woord ▶ 12

Een vraaggesprek met dorpshistoricus, oud-VOO-bestuurslid en erelid Bert Driessen.

Stichting Oegstgeest 1944 ▶ 16

Een particulier initiatief tijdens de Hongerwinter van 1944/1945.

Van Oegstgeester bloembollenbedrijf tot Leidse matrassenfabriek ▶ 18

De geschiedenis van een inmiddels afgebroken gebouw dat maar liefst zes bestemmingen had.

Oorlogsherinneringen van Jan Pier Eringa ▶ 20

Jan Pier Eringa was bijna elf toen de oorlog uitbrak. Een selectie van zijn herinneringen.

Vier fotovragen van René ▶ 22

Weer vier uitdagende vragen over de geschiedenis van Oegstgeest in beeld.

Iets Lugtigs ▶ 23

De zoektocht naar de blauwe tram op Endegeest.

RK-OVV: voorloper van UDO ▶ 24

De bijzondere eerste jaren van een Oegstgeester voetbalvereniging.

Professor Van Royen en zijn buiten in Oegstgeest ▶ 28

Een 'klein akkertje' buiten de stad werd een lustoord.

A gesture of gratitude my father never forgot ▶ 32

Het bijzondere verhaal van een schilderijtje uit Oegstgeest.

Burgemeester in vredestijd (deel 1)

Door Freek Lugt

Zeventig jaar geleden, op de dag van de bevrijding van de Duitse bezetting, kreeg Oegstgeest een nieuwe burgemeester. De regering in Londen had besloten dat alle burgemeesters die door de Duitsers in het zadel waren geholpen, op die dag zouden worden vervangen door degene die op 1 mei 1940 burgemeester was geweest. Hier was dat burgemeester Van Gerrevink. Zodoende was deze vanaf 5 mei 1945 weer burgemeester van Oegstgeest. Van deze benoeming was hij via de ondergrondse op de hoogte gesteld.
Annes Johannes van Gerrevink (1878-1965) mocht zich verheugen in een enorme populariteit. Hij werd letterlijk op handen gedragen – zien wij op bijgaande foto – en op ovaties getrakteerd, schrijft hij zelf. Zijn reputatie had, ook al door het gebrek aan feitelijke informatie in die tijd, mythische proporties aangenomen. Dat kwam eensdeels doordat men 'wist' dat hij, toen hij sprak bij de begrafenis van drie Engelse vliegers, als een Cleveringa de Duitsers de waarheid had gezegd. Hij zou gezegd hebben: '*deze* graven zullen wij *wel* onderhouden', daarmee implicerend dat dit met de Duitse graven niet zou gebeuren. Hij was daarom door de Duitsers afgezet en in een dodencel van het Oranjehotel gezet, waaruit hij als door een wonder weer was ontslagen. Dat de feiten een tikje anders lagen, kwam pas twee generaties later aan het licht. Zie *Over Oegstgeest* van oktober 2009. Voor een ander deel is zijn populariteit te verklaren uit het feit dat hij de personificatie was van het oude vertrouwde Hollandse bestuur waarnaar men onder de hardhandige Duitse bezetting zo had gesmacht. De burgemeester vormde als het ware het kristallisatiepunt van de volksvreugde.
Een ouderwets goede bestuurder was Van Gerrevink zeker. Daar was hij echter zelf ook van overtuigd: hij voelde zich boven de bevolking staan ('dat zullen we ze wel gauw leren') en schepte duidelijk genoegen in de omgang met hooggeplaatste personen zoals 'de hoofdofficieren' van de Canadezen en Haagse politici. Er was veel voor hem te doen. De Duitsers zaten er nog, gewapend en wel; er moest dus omzichtig met hen worden omgegaan. De ondergrondse was bovengronds gekomen en niet ieder lid daarvan kon die weelde dragen, terwijl tallozen van mening waren dat ze al bij de illegaliteit hadden gezeten als ze ooit zonder bon een liter melk hadden bemachtigd of de buren *niet* hadden verraden. De N.S.B.-burgemeester die Van Gerrevink vervangen had, Sikkens, was er nog. Aan de voedselvoorziening moest alles gebeuren, het dorp moest worden schoongemaakt, N.S.B.'ers en andere Duitsgezinden moesten worden opgepakt, mensen die uit concentratie- en werkkampen terugkeerden moesten worden opgevangen, met de bevolking moest feest worden gevierd, de gevallenen moesten worden herdacht, het ambtelijk apparaat moest weer op poten worden gezet, enzovoort, enzovoort. Van Gerrevink deed het allemaal met genoegen, ondanks het gemis van zijn vrouw die in de hongerwinter was overleden, twee maanden voor de bevrijding. Het kostte wel veel tijd. Hij maakte volgens eigen zeggen dagen van zeven uur 's ochtends tot tien uur in de avond, zonder tijd om behoorlijk te eten.

Op de schouders.

Stralender kijken is niet mogelijk. De grote man naast de burgemeester is Jan Willem IJdo, commandant van de Binnenlandse Strijdkrachten in Oegstgeest (zijn schuilnaam in de illegaliteit was 'commandant De Groot'). Aan de andere kant adjudant De Wit. Achter hen, volgens het originele bijschrift 'de zuster der illegalen'; is er een lezer die weet wie hiermee wordt bedoeld?

Van Gerrevink heeft, met het oog op de komst van de Canadezen, de Padvinderij gevraagd richtingborden in het Engels te maken. Deze borden staan aan de Geversstraat en wijzen richting Wilhelminapark.

Wij verkeren in de gelukkige situatie dat burgemeester Van Gerrevink zijn impressies van die dagen op papier heeft gezet. Hij deed dat in stukken die niet voor de openbaarheid waren bestemd en die vanwege het evidente privékarakter ook nu niet geschikt zijn om aan de publiciteit prijs te geven. Wel kunnen er passages uit worden geciteerd die voor de Oegstgeester geschiedenis van belang zijn. Dat doe ik hieronder, en in een volgend nummer van dit tijdschrift, met [tussen vierkante haken] een enkele korte toelichting.

'Op 5 mei 1945 kreeg ik aanzegging dat ik door de B.S. [Binnenlandse Strijdkrachten; de opvolger van de ondergrondse strijdkrachten] zou worden afgehaald en om 11 uur door de officieren van die organisatie op last van den regering met een eenvoudige plechtigheid opnieuw zou worden geïnstalleerd. Ze kwamen met een ontzettend kabaal van knetterende motorfietsen. Ik moest voor dat kippe-eindje nog in een auto stappen. Toen dit geschied was gingen de officieren van de B.S. naar het huis van mijn N.S.B. plaatsvervanger (door de menschen in de gemeente 'de zetbaas' genoemd) om hem (Sikkens) mede te delen, dat hij zijn functie niet meer mocht uitoefenen en niet meer op het gemeentehuis mocht komen. Toen de heren (IJdo [Jan Willem IJdo, commandant van de Oegstgeestse B.S.] en zijn adjudant Demenint) weer uit het huis kwamen werden ze door de nog aanweezige gewapende moffen gevangen genomen en tegen den muur gezet. Maar het bleef gelukkig bij een grooten mond en bedreigingen. Het bericht van de capitulatie van de moffen in dit deel van het land was des morgens al door den radio gekomen, maar de bezetting hier had nog geen officieel bericht ontvangen. Ik nam dus het bestuur opnieuw in handen en het feesten begon. Ik heb in den eersten tijd niet heel veel anders gedaan dan spreken bij het algemeene feest en bij de, dikwijls heel aardige en intieme buurtschapfeesten.'

'Den 5^{den} Mei kwamen 3 officieren van de B.S. mij met auto's en een aantal ronkende motoren uit het huis halen om mij namens de regering met een kort woord te installeren op het gemeentehuis [in het Wilhelminapark]. Daarna gingen deze officieren, de luitenant-kolonel van de Generale Staf IJdo, de luitenant-kolonel van de reserve Dibbetz Rienstra en de kapitein Demenint naar het huis van den heer Sikkens (de 'oude' B.) om hem aan te zeggen, dat hij van zijn functie was ontzet. Toen zij uit het huis van Sikkens kwamen werden zij door de moffen gevangengenomen en tegen den muur gezet en het had maar een haartje gescheeld of ze waren alle drie doodgeschoten. Men ried mij aan onder te duiken maar ik ben aangebleven.'

'Er was aanvankelijk zowat niets in orde maar de medewerking der ingezetenen was werkelijk ontroerend. Zo had ik vanwege de slechte functionering van de reinigingsdienst (geen benzine), door de politie laten bekendmaken dat ik gaarne zou zien, dat de ingezetenen de straten en de trottoirs voor hun percelen lieten reinigen. En een kwartier later kon men de heren en dames in de parken met emmers, bezems, dweilen en ander gereedschap bezig zien de zwijnenstal op de straten op te ruimen. Het kwam in een goed uur keurig in orde. Van verschillende zijden kwamen aanbiedingen van straatcomités om de in de brandstoffennood omgehakte bomen te vervangen door nieuwe beplanting op eigen kosten.'

'De medewerking van de menschen is werkelijk ongelooflijk. Ik was begonnen bij gebrek aan voldoende menschen met een ordonnans op de hoek van de straten aan de menschen te vragen de straten schoon te vegen en dat verzoek verder in de straat te willen doorgeven. Een half uur later kon je hier wat moois zien. Admiraals, generaals, hoofd- en subalterne officieren, dokters, dominees en advocaten met den bezem aan het straatvegen en in het zweet huns aanschijns bezig met stofblikken het straatvuil op te ruimen. Drie uur later was de straat in alle parken zoo schoon als ze nog nooit geweest was. Je kon er pannekoeken van eten. Daarna heb ik de mesthopen in de straten laten opruimen en de autoriteiten van de gaarkeukens en de distributie in Leiden en Den Haag ongemakkelijk de ooren gewasschen met het gevolg dat het varkensvoer van de gaarkeukens werd omgetooverd in een smakelijke hutspot en de distributiedienst van een nooit gekende activiteit blijk gaf.'

Tot hier het eerste deel van de herinneringen van burgemeester Van Gerrevink. De rest komt in een volgende aflevering van dit tijdschrift.

Bronnen

- Riet van Dort en Bert Driessen, *Oegstgeest in bange dagen,* Oegstgeest 1994.
- Annes Johannes van Gerrevink, *Memoires,* uitgetypt handschrift met bijlagen, niet gepubliceerd, 1893-1956, met dank aan Han Noorlander.
- Freek Lugt, *Oorlogsgraven in Oegstgeest,* Oegstgeest 2005.
- Foto's: Digitaal Fotoarchief Oegstgeest; Erfgoed Leiden en Omgeving; Van Gerrevink, *Memoires;* Collectie F.H. Lugt.

Bijzonder Canadees geschut bij de bevrijding van Leiden en Oegstgeest

‘Archers’ op Poelgeest

Door Ruurd Kok

Canadese militairen op Poelgeest

Op 4 juni 1945 maakt de Leidse fotograaf Herman Kleibrink een opname *van Canadese militairen met pantservoertuigen in hun kampement in het bos van Oud Poelgeest* aldus de omschrijving in de *Leidse Beeldbank WOII* (afb. 1). De foto toont vier voertuigen, dicht achter elkaar geparkeerd langs een rij lage bomen of hoge struiken. De locatie is vooralsnog niet te bepalen, al zou het gebouw dat met enige moeite onder de loop van het voorste voertuig zichtbaar is wellicht een aanwijzing kunnen geven. Boerderij Melkersrust zou voor de hand liggen, maar voormalig bewoner Aad Treur herkent zijn ouderlijk huis niet.
De bemanningen staan of zitten in de zon op hun voertuig en worden met belangstelling gadegeslagen door vier jongens. Op het spatbord van het voorste pantservoertuig is duidelijk het getal ‘46’ zichtbaar, aangebracht op een tweekleurig vlak; ook bij de andere voertuigen is dit getal herkenbaar. Dit getal wijst uit dat deze eenheden behoren tot de *1st Anti-Tank Regiment*, onderdeel van de *Royal Canadian Artillery* (RCA). Na enig inzoomen is te zien dat op het achterste voertuig de naam ANNE is aangebracht. Het is de enige foto van de pantservoertuigen op Poelgeest.

Parade

Vier dagen later maakt Kleibrink opnieuw een foto van een Canadees pantservoertuig, nu op het Kort Rapenburg in Leiden (afb. 2). De foto is genomen vanaf een hoog standpunt, waarschijnlijk vanuit het pand op de hoek van het Rapenburg en het Noordeinde. Het publiek is rijendik samengedromd om te kijken. Het voertuig rijdt bij de hoek met de Breestraat, de loop dreigend in de richting van de fotograaf.

Op deze vrijdag 8 juni houden de Canadese troepen uit de omgeving Leiden een militaire parade. In de *Nieuwe Leidsche Courant* van 7 juni is een aankondiging opgenomen*: Het publiek zal deze parade kunnen zien vanaf de Kraaierstraat, Levendaal, Breestraat tot aan het Kort Rapenburg*. Een dag later brengt dezelfde krant een kort verslag van de parade, dat hieronder vrijwel volledig is overgenomen:

Op het gebied van troepen-defilés is Nederland niet verwend en het was dan ook te begrijpen, dat duizenden gistermiddag naar de omgeving van de Breestraat te Leiden waren getogen om de parade, welke de in het kamp ‘Oud-Poelgeest’ gelegerde Canadee-

Afb.1 *Canadese militairen met pantservoertuigen in hun kampement in het bos van Oud-Poelgeest, op 4 juni 1945 gefotografeerd door Herman Kleibrink (collectie Erfgoed Leiden en Omstreken; foto PV38160R.15).*

Afb.2 *Publiek op het Kort Rapenburg in Leiden bekijkt een Archer tijdens de parade op vrijdag 8 juni 1945 (foto Herman Kleibrink, collectie Erfgoed Leiden en Omstreken, foto PV38171.3.7).*

zen voor de militaire autoriteiten gehouden hebben, te zien. Rijen dik stond men langs de te volgen route geschaard en met bewondering heeft men de wapenschouw van onze bevrijders gadegeslagen.

Op het platform voor het Stadhuis, hadden met den Commandant der Artillerie van de 1e Canadeeschen divisie, Brigadier W.S. Siegler, D.S.C. die de parade afnam, plaats genomen de Commandant der B.S., den heer van der Gst [De Gast], *de commissaris van Politie, de heer H.J. Meijer, Prof. Dr. P.A.H. de Boer, commissaris van de N.P.V.* [vereniging De Nederlandsche Padvinders], *Canadeesche en Ned. officieren van het M.G.* [militair gezag].

Aan de parade namen deel 2 regimenten Royal Art., een anti-tank regiment en een regiment luchtafweer. Klokslag half vier passeerden de eerste motorrijders het Stadhuis, gevolgd door gemotoriseerde afdeelingen, waarvan de manschappen stram het salut brachten. Het was een imposant schouwspel het voorbijtrekken van de S.T. gums [guns], *de tanks met het 12 cm geschut en de luchtdoelartillerie, hetwelk 20 minuten duurde.*

De genoemde legereenheden zijn het *1st Anti-Tank Regiment* dat z'n tenten had opgeslagen bij Oud-Poelgeest en het *2nd Light Anti-Aircraft Regiment* dat in Warmond een kampement had (Lugt 2005, p. 21). Beide regimenten maakten bij de bevrijdingsoperaties in voorjaar 1945 deel uit van de *1st Canadian Infantry Division*. Deze divisie was op 11 april 1945 de IJssel overgestoken en had op 17 april Apeldoorn bevrijd.

Een onbekende fotograaf, die tegenover het stadhuis staat vlakbij het platform met autoriteiten, maakt elf foto's van de parade. De foto's laten zien dat het publiek inderdaad massaal was toegestroomd. Op vier foto's zijn dezelfde pantservoertuigen te zien, waarvan Kleibrink er even later één op het Kort Rapenburg zal vastleggen (afb. 3 en 4). Ze rijden twee aan twee door de Breestraat. Mogelijk dezelfde fotograaf heeft de voertuigen eerder uitgebreid gefotografeerd, terwijl ze voor aanvang van de parade staan opgesteld bij de Plantage, kennelijk aan de staart van de kolonne.

Archer

Met deze pantservoertuigen lijkt iets eigenaardigs aan de hand. Op de afzonderlijke foto's valt dat niet direct op, maar wetend wat de rijrichting van de parade was – van Levendaal door de Breestraat naar het Kort Rapenburg – lijkt het alsof ze achteruit rijden. Het gaat hier om een gemotoriseerd anti-tank kanon van het type *Archer*, dat als bijzonderheid had dat het achteruit vuurde. Dit geschut werd in het Verenigd Koninkrijk geproduceerd door *Vickers Armstrongs Ltd.* en bestond uit een 17 *Pounder* anti-tank kanon (kaliber 76 x 587 R), gemonteerd op het onderstel van een *Valentine*-tank. De lengte van de loop maakte het noodzakelijk dat deze naar achter was gericht, wat het bijkomend voordeel had dat het kanon na het vuren direct voorwaarts kon wegrijden en van stelling wisselen. Dit, in combinatie met het lage silhouet, maakte het voertuig zeer geschikt voor hinderlagen.

Het betreft dus geen tank, maar een anti-tankkanon op motoraffuit of *self-propelled gun*, dat was ingedeeld bij de artillerie. De bemanning bestond uit vier personen: commandant, lader, schutter en chauffeur. De productie begon in 1943 en de eerste exemplaren werden in najaar 1944 ingezet. Er zijn van 1943 tot 1945 in totaal 665 *Archers* geproduceerd. Het *1st Anti Tank Regiment* kreeg begin april 1945 achttien stuks toegewezen (De Weerd, Veldheer & Crebolder 1985, p. 132). De *Archer* gold samen met de *Sherman Firefly* aan het einde van de Tweede Wereldoorlog als één van de meest effectieve anti-tankkanonnen.

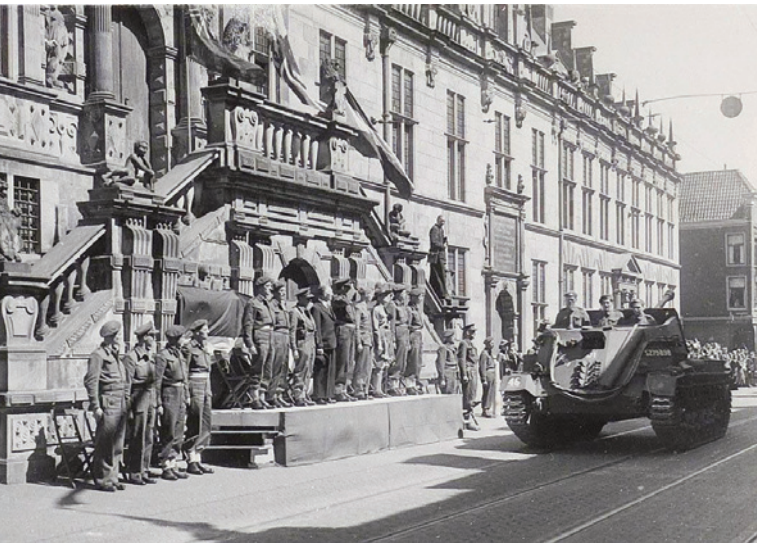

Afb. 3 *Een* Archer *('JULIA') passeert het platform met autoriteiten voor het stadhuis tijdens de parade van Canadese troepen op 8 juni 1945 (onbekende fotograaf, collectie Erfgoed Leiden en Omstreken, foto PV38175.4).*

Afb. 4 *Twee* Archers *zijn net het stadhuis gepasseerd tijdens de parade op 8 juni 1945; de rechter met tactical sign K3 is ook bij Oud-Poelgeest gefotografeerd (onbekende fotograaf, collectie Erfgoed Leiden en Omstreken, foto PV38175.7).*

Over het gebruik van deze anti-tankkanonnen bij de bevrijding van Nederland is weinig bekend. Foto's tonen de inzet van *Archers* bij de bevrijding van Oost- en Noord-Nederland. Op (waarschijnlijk) 13 april 1945 worden twee *Archers* van het *2nd Anti-Tank Regiment* (*Royal Canadian Artillery*) gefotografeerd in de Kruisstraat in Assen, waar overal de Nederlandse vlag uithangt. Enkele dagen later (op 16 of 17 april) wordt een *Archer* vastgelegd die bij het Friese dorp Marssum over de Rijkstraatweg richting Harlingen rijdt, waarbij enkele infanteriesoldaten meerijden. Na de bevrijding zijn twaalf *Archers* in Nederland achtergebleven, waarvan één in de collectie van het Nationaal Militair Museum.

De Oegstgeestse Archers

De *Archers* ontbreken op foto's die op 8 mei 1945 op diverse plaatsen zijn gemaakt van de Canadese intocht in Leiden en Oegstgeest (afb. 5). De eenheden van het *1st Anti Tank Regiment* en het *2nd Light Anti Aircraft Regiment* komen die dag via Leiden in Oegstgeest aan. Het *1st Anti Tank Regiment* bestond uit vier batterijen, de *27th*, *51st*, *57th* en *90th Anti-Tank Battery*. Een anti-tankbatterij bestond uit drie *troops*, met elk vier stukken geschut.

Wanneer meer in detail naar de foto's wordt gekeken, wordt duidelijk tot welke batterij de voertuigen behoorden. Sommige foto's laten midden op de voorzijde van het voertuig het zogenaamde *tactical sign* zien, bestaande uit een letter- en cijfercombinatie op een vierkant vlak, waarvan één kwadrant een andere kleur heeft. De voorste *Archer* in het op Oud-Poelgeest geparkeerde rijtje heeft een K3 op een vlak waarvan het kwadrant linksboven anders van kleur is; een detail-opname van de voorzijde van een andere *Archer* (LUISA) toont een L2 op een vlak waarvan eveneens het linker bovenkwadrant afwijkt. Het gekleurde kwadrant in de linker bovenhoek wijst op de vierde batterij, wat in het geval van het *1st Anti Tank Regiment* de *90th Anti-Tank Battery* is. Deze eenheid was op 10 juli 1943 geland op Sicilië en verbleef tot maart 1945 in Italië, alvorens in Noordwest-Europa te worden ingezet.

Afb. 5 *Canadese militairen rijden Oud-Poelgeest binnen.*

Afgaande op de nummers en tekens op de voertuigen zijn in Leiden en Oegstgeest minimaal tien verschillende *Archers* gefotografeerd. Dit betekent dat het grootste deel – zo niet alle – van de aan het *1st Anti Tank Regiment* geleverde *Archers* in Oegstgeest aanwezig waren. Wat betreft de zichtbare namen en codes valt verder op dat de voertuigen meisjesnamen hadden, waarvan de eerste letter overeenkomt met de letter van het *tactical sign*.

De *Archers* zijn op 22 juni 1945 niet aanwezig op het Schuttersveld in Leiden bij de grote 'Demonstratie van Geallieerde militaire uitrusting en bewapening', zoals die op posters werd aangekondigd. Foto's tonen demonstraties van een *Sherman*-tank in mijnenruim-uitvoering, een stuk 25 *Pounder* veldgeschut en ook verschillende rupsvoertuigen zoals een *Sexton*-tank en een *Churchill AVRE* [*Armoured Vehicle Royal Engineers*] met 290 mm mortier. Dit waren geen voertuigen van de in Poelgeest gelegerde Canadezen, maar van een speciaal bataljon dat naar de commandant ervan 'Circus Walker' werd genoemd en in verschillende steden demonstraties verzorgde (De Weerd, Veldheer & Crebolder 1985, p. 112).

Terug naar Poelgeest

Op dezelfde dag dat het Leidse publiek uitloopt voor de demonstratie op het Schuttersveld plaatst *De Burcht, Katholiek Dagblad voor Leiden en Omstreken*, een commentaar op de voorpagina over *de moreele verwording van ons volk*. Hierin meldt de anonieme auteur: *Het kamp te Poelgeest werd gesloten om de al te groote vrijmoedigheid waarmee sommige bezoekers inzage en 'inname' deden van kisten en tenten.* Het sluit af met de woorden: *Worden wij een volk van bedelaars en dieven?*

De jongens die zich eerder konden vergapen aan de *Archers*, mochten op zeker moment het Canadese kampement niet meer in. Een intrigerende vraag is wat er op Oegstgeestse zolders nog verborgen ligt aan 'souvenirs' van die bevrijdingsdagen. Zeventig jaar na dato zou het mooi zijn die voorwerpen en hun verhalen eens boven water te krijgen.

Bronnen

- Lugt, F. (2005). *Oorlogsgraven in Oegstgeest.* Oorlogsgravencomité Oegstgeest.
- Weerd, E. de, P.A. Veldheer & G. Crebolder (1985). *Bevrijdingsatlas Veluwe.* Barneveld, BDU (Schaffelaarreeks nr. 16).
- www.erfgoedleiden/beeldbank WO II
- www.canadiansoldiers.com
- www.leiden.courant.nu
- www.erfgoedleiden.nl/schatkamer/beeldbank-woii
- www.Tankmuseum.org
- www.nmm.nl

Volledige bronverwijzingen zijn via redactie op te vragen bij auteur.

De luchtbeschermingsdienst tijdens de Tweede Wereldoorlog

Door Carla de Glopper-Zuijderland

In mei is het 75 jaar geleden dat de Tweede Wereldoorlog uitbrak en 70 jaar geleden dat de bevrijding gevierd mocht worden.
In het gemeentearchief van Oegstgeest bevinden zich allerlei archiefstukken uit de periode 1940-1945. Van gemeentewege werd kort na de oorlog een verslag over deze jaren gemaakt dat bewaard is gebleven. Daarin werd beschreven hoe vanaf 1939 aan diverse gemeentelijke taken uitvoering werd gegeven. Het laatste hoofdstuk is het *Verslag van de Luchtbeschermingsdienst te Oegstgeest*.
Hieronder volgt een kleine selectie uit dit verslag.

Reeds in 1937 werd een luchtbeschermingsdienst opgezet in deze gemeente, maar is deze in de oorlogsjaren vele malen gewijzigd volgens uniforme regelingen... Dit kwam in hoofdzaak hierop neer, dat alles gecentraliseerd werd op de commando-post, welke ondergebracht was in de dokterskamer van de O.L. School aan de Terweeweg.

Tenslotte moest einde 1944 ook de Commando-post ontruimd worden, daar de O.L. school bezet werd door de vijand en al het materiaal geborgen moest worden op een veiliger plaats, n.l. een garage in de Fred. Hendriklaan. De noodzaak hiervan is wel gebleken, daar een bergplaats van de EHBO-vereniging in deze school leeg geroofd was geworden door deze militairen.

Gemobiliseerde militairen in de Terweeschool aan de Terweeweg, 1939.

De commando-post, welke oorspronkelijk ondergebracht was in de Oude Gemeenteschool in de Geversstraat, werd in 1940 overgebracht naar de Openbare Lagere School aan de Terweeweg, waar we naast een uitkijkpost een goede localiteit hadden voor de uit 5 man personeel bestaande vaste kern. In Mei 1944 moest de vaste kern plotseling opgeheven worden op order van de Duitsers en werd de telefoon- en alarmdienst tijdelijk bezet door burgers. Uitkijkposten waren toen reeds lang verboden... Toen er later geen stroom meer was voor de sirene, had deze wacht ook geen zin meer en werd opgeheven. Meldingen werden toen waargenomen door de politie.

In 1943/44 werden te Oegstgeest voorlichtingsavonden gehouden voor de burgerbevolking. Deze avonden waren verplicht gesteld.

Grote zorg gaf steeds de bezetting van alle posten van de luchtbeschermingsdienst, doordat vele mannen gevaar liepen gevorderd te worden door de Duitsers, anderen gepakt werden, weer anderen verhuisden... Vooral in de winter 1944/45 werd de toestand critiek en moesten we voor de ordonnansen zelfs jongens nemen van 15 jaar.

De noodziekeninrichting met 12 bedden, welke oorspronkelijk ondergebracht was in de Zendingsschool is in 1941 verplaatst naar Wilhelminapark 25, daar de Zendingsschool toen bezet werd door de Duitsers en het ons veiliger leek de mooie inventaris van deze inrichting niet onder direct bereik van den vijand te houden.

Bominslagen hebben in de bebouwde kom van de gemeente niet plaats gevonden, wel enige hier buiten, zonder persoonlijke schade aan te richten. Viermaal stortte een vliegtuig neer, steeds gelukkig buiten de bebouwde kom; hier viel nimmer iets te doen voor de L.B.D., daar het terrein direct afgezet werd door de Duitsers en wij er niet bij mochten.

Materiële schade is aangericht door bomaanslagen op de spoorbrug bij de Vink, waarbij enige huizen getroffen werden, een persoon gedood werd en veel glasschade was.

Resumerende kan gezegd worden, dat de L.B.D. te Oegstgeest, welke geheel opgebouwd werd, wat personeel betreft, uit inwoners van onze gemeente, voor haar taak berekend zou zijn geweest. Al zou dan ongetwijfeld bij een eerste ramp fouten naar voren zijn getreden, gelijk in alle gemeenten gebeurd is bij bominslag of iets dergelijks. De practijk misten we gelukkig.

Soms doe je een ontdekking...

Door Peter Sigmond

Soms doe je een ontdekking. Dat wil zeggen, voor mij was het een ontdekking. Niet voor degene die het album met aquarellen en tekeningen bezit dat ik op tafel voor me had liggen. Want die kende de inhoud van het album wel. Maar de afbeelding, waar ik al bladerend op stuitte, had voor haar niet de betekenis die hij voor mij had. In het album zijn aquarellen en tekeningen ingeplakt van bekende en minder bekende kunstenaars uit de 19de eeuw. Een daarvan stelde een kerkje voor. Een bescheiden kruiskerk met een vierkantje klokkentoren op een heuveltje met wat struikgewas. De Romaanse klokkentoren heeft een vlak in een punt uitlopend dak en wordt bekroond met een kruis. De robuuste vierkanten toren is van galmgaten voorzien en wordt gesteund door twee zware steunberen aan weerszijden van de entreedeur. Er tegenaan is aan de rechterzijde een kapelletje gebouwd. Of er aan de andere zijde eenzelfde uitbouw is, valt op deze tekening niet te zien. Links op de achtergrond is een stenen muur zichtbaar die waarschijnlijk een kerkhof omzoomt. Door het lage

De Willibrordkerk in Oegstgeest, aquarel door A. Schelfhout, circa 1820, 16,5 x 14 cm (particulier bezit), foto auteur.

Album met tekeningen van 19de-eeuwse kunstenaars waarin de afbeelding van de Willibordkerk werd aangetroffen (particulier bezit).

standpunt van de schilder en de perspectivisch verkorte weergave van het schip, waardoor het een 'ingezoomd' beeld lijkt, maken kerkgebouw en toren een elegante indruk.
Het is een aquarel met bruine en grijze tonen zoals er vele zijn gemaakt. Maar deze is wel met zorg uitgewerkt. Zo besteedde de tekenaar veel aandacht aan de schaduwwerking op het kerkgebouw. Hij moet er tevreden mee zijn geweest want hij heeft het goed genoeg bevonden om er zijn naam aan te geven. Het werk is linksonder gesigneerd met de letters A.S., gevolgd door een f. De laatste letter staat voor *fecit*, ofwel 'heeft gemaakt' en met A.S. signeerde Andreas (Andries) Schelfhout vaak zijn werk.

Schelfhout was een echte Hagenaar. Het werd er op 16 februari 1787 geboren en overleed er op 83-jarige leeftijd, op 19 april 1870. Hij ligt begraven op het kerkhof Oud Eik en Duin. Zijn vader had zich in 1788 in Den Haag gevestigd als lijstenmaker en vergulder en daar leerde Andreas de basiskneepjes van het vak. Hij had schilderstalent en ging in de leer bij Joannes Breckenheijmer jr (1772-

Portret van Andreas Schelfhout, tekening vervaardigd door Johan Coenraad Hamburger in 1842, potlood, 12 x 8.5 cm (Rijksmuseum Amsterdam, RP-T-1940-152).

1856). In 1815 begon hij een eigen atelier. Schelfhout zou zich ontwikkelen tot een veelgevraagd en gevierd landschapschilder en wordt gezien als een voorloper van de Haagse school. Tot zijn leerlingen worden Charles Leickert, Lodewijk Johannes Kleijn, Nicolaas Johannes Roosenboom en Johan Jongkind gerekend. Zelf zag hij de 17de eeuwse Nederlandse landschapschilders, zoals Jacob van Ruijsdael en Meindert Hobbema als voorbeelden. Landschappen, met name winterlandschappen, hadden zijn grote voorkeur. Hij heeft een groot oeuvre nagelaten en schilderde veel romantische stukken die niet een bepaalde plek of plaats weergaven, maar die hij wel baseerde op waarnemingen in de buitenlucht. Het ging hem om de compositie, het licht en het (romantische) natuurgetrouwe beeld. Naast schilderijen maakt Schelfhout tekeningen, etsen en litho's. Hij trok er op uit en werkte graag in Holland waar de weidsheid van weiden, duinen en zee elkaar afwisselden.

Zoals gezegd lag zijn voorkeur niet bij 'documentair' werk maar hier heeft hij wel degelijk een bestaand kerkje getekend, misschien op een van zijn tochten door het Hollandse land van Den Haag naar Haarlem. Dan passeerde hij het kerkje waar hij deze tekening van maakte. Het gaat hier namelijk om de Willibrordkerk in Oegstgeest, toen die nog een tufstenen klokkentoren had. De tekening is gemaakt vanuit het zuidwesten. Die klokkentoren is in 1830 afgebroken. Jacobus Craandijk zegt er in zijn in 1882 uitgegeven boek 'Wandelingen door Nederland met pen en potlood' dl 6, p. 247 (Haarlem 1882) over: 'De zware Romaansche toren van duifsteen werd in 1825 afgebroken, terwijl de kerk belangrijke vernieuwingen noodig had'. Schelfhout moet zijn tekening dus daarvoor gemaakt hebben. Zelf heeft hij de tekening niet gedateerd maar iemand heeft onderaan de pagina waarop de aquarel is geplakt, vermeld dat deze uit circa 1820 stamt. Degene die het album heeft samengesteld en waarschijnlijk van aantekeningen heeft voorzien, is Carel Piek (Oudshoorn 1834 - Den Haag 1910), waarvan bekend is dat hij in kunstenaarskringen verkeerde. En waarschijnlijk heeft hij de schilder ook gekend en wellicht de tekening van hem gekregen of gekocht. Hoewel Craandijk met pen en potlood rondwandelde, heeft hij zelf geen tekening aan de Willibrordkerk gewijd. Hij was niet onder de indruk: 'Het gebouw zelf – een nette kruiskerk, met klimop ten deele begroeid – heeft niets opmerkelijks meer', tekent hij op in zijn boek. De toren is niet meer herbouwd. Bij de restauratie in 1956 is de klimop waaraan de kerk de benaming 'het groene kerkje' ontleent verwijderd en op de plaats van de toren is een portaal gebouwd.

Veel afbeeldingen en zeker geen tekeningen of aquarellen zijn mij bekend van de kerk met toren. Twee 18de-eeuwse tekeningen van P.C. La Fargue, een waarschijnlijk 18de-eeuwse gravure die de kerk in 1660 moet verbeelden, een gravure opgenomen in 'Rhijnlands Fraaiste Gezichten', uitgegeven te Amsterdam door Leonardus Schenk op den Vygendam in 1732, een eveneens in de 18de eeuw vervaardigde gravure van A.C. Brouwer, opgenomen in 'De Nederlandsche stad- en dorpsbeschrijver'. En nu deze aquarel van Andreas Schelfhout van circa 1820. Waarschijnlijk de laatste artistieke verbeelding voor de afbraak van de toren een feit was.

Een bijzonder beeld dus. Zo kan iets dat voor de een bekend is, voor de ander een leuke ontdekking zijn!

Bert Driessen: ‘Er moest iets gebeuren’

In de reeks interviews met geboren en getogen Oegstgeestenaren, nu een gesprek met één van de oprichters van de Vereniging Oud Oegstgeest. Een dorpshistoricus *pur sang*: Bert Driessen. Een goudmijn om te interviewen maar... wat kun je nog schrijven over iemand die al zoveel publiceerde? In dit vraaggesprek komen gebeurtenissen aan de orde die oud-bestuurslid en VOO-erelid Bert Driessen ook markeerde in zijn terugblik op de eerste tien jaren van de Vereniging (*Over Oegstgeest*, maart 2007).

Door Marijke Wesseling en Jacques Thorn

Na de oorlog en tijdens de wederopbouw betekende sloop ‘vooruitgang’! Niemand deed er iets tegen. De irritatie begon in 1958 met de sloop van de Schoolstraat (afb. 1, eerste foto) en werd Bert te veel bij ‘de Pen’ in 1976 en villa Curium in 1978 (afb. 1, tweede foto). Het was gebeurd voordat iemand er iets tegen kon doen. Hij toog naar het Gemeentehuis, vroeg naar de lijst van monumenten. Met lichte tegenzin werd hem een lijst overhandigd. Daar stond het pand De Olmen niet op. Dit prachtige, beeldbepalende pand, ooit herberg met tuin en kolfbaan, werd in 1810 gekocht door Johannes Driessen. Dat was ten behoeve van zijn zoon Hendrikus, meestertimmerman, die daar ook zijn werkplaats kreeg (deze bestaat nog). De Olmen, voormalig familiebezit (dus geen wonder dat Bert in het geweer kwam), werd later bakkerij en antiekwinkel. Het stond naar de mening van vele winkeliers van de De Kempenaerstraat in de weg voor een ruime ingang van de winkelstraat. Na overleg met de heren Van Woerden Sr. en Van Krieken (afb. 2) en andere verontruste burgers publiceerde Antoon Koch van de Oegstgeester Courant hierover. Een lezing door Bert Driessen, Van Krieken en Jan Wolkers, gevolgd door een diapresentatie met oude foto’s zette de trend: **er moest iets gebeuren**, er moest paal en perk worden gesteld aan deze botte bijl-politiek. Dit leidde tot de oprichting van de Vereniging Oud Oegstgeest.
Volgens Bert was de ‘reuring’ die ze veroorzaakten enorm. ‘We kregen veel bijval en geen politieke partij durfde zich tegen ons te keren. De rol van Koch en Loek de Groot (fotograaf) was belangrijk.

Gestart als werkgroep

Er is een werkgroep opgericht, die begin jaren 80 eens in de 14 dagen bij elkaar kwam bij Margot Daems. Hiertoe behoorden: Dolf Cohen, voorzitter, Jan de Soeten, secretaris en de leden Margot Daems, Bert Driessen, Aad Paardekooper, Jan Terwen en Loek de Groot. Deze laatste maakte in zijn fotozaak veel propaganda voor ons doel. We namen het initiatief om een lijst op te stellen van te beschermen panden. De architecten Terwen en Paardekoper namen de taak op zich al wandelend door het dorp goed rond te kijken en deze lijst te maken. Hun conclusies werden vastgelegd in het ‘Paarse Boekje’. Hierin stonden twee lijsten: één met gemeentelijke monumenten en één met gezichtsbepalende objecten. De gemeente leek niet blij met dit product, maar feit is dat er daarna nog weinig ‘zomaar’ is afgebroken.’
In 1987 werd de Vereniging Oud Oegstgeest opgericht. Jan de Soeten werd voorzitter en Jan Matze penningmeester, mevrouw Nieuwenhuizen-Segaar secretaris; de andere bestuursleden waren Aad Paardekooper en Bert Driessen. De VOO had dus grote successen behaald. Curium was dan wel afgebroken, maar er was fundamenteel iets veranderd

Afb. 1 *‘Vooruitgang’ in de jaren ’50-’70: in 1958 werd de Schoolstraat gesloopt. In 1978 onderging villa Curium hetzelfde lot, evenals ‘de Pen’ in 1976. Dit soort zaken gebeurde te vaak en was reden voor de ergernis van Bert Driessen. Ook anderen waren van mening dat op deze manier het oude, oorspronkelijke Oegstgeest stap voor stap zou verdwijnen.*

Afb. 2 *Studeerkamer van ‘Klein Curium’. H.A.M. van Woerden en B.C. van Krieken met in hun midden de heer L. Driessen.*

Afb.3 *Klaar voor de sloop! 1988. Zelfs het wielrijdersbord op de voorgrond heeft zich bij dit lot neergelegd. Echter niet Bert Driessen en de VOO. Dit Tolhuis was opgericht toen de postweg van Den Haag naar Haarlem verhard moest worden in 1805. Voor het daarvoor benodigde geld moesten er acht tollen worden opgericht waarvan Oegstgeest de derde was.*

Afb.4 *Hier is goed te zien waarom winkeliers 'De Olmen' graag wilden afbreken omdat het een ruime ingang van de Kempenaerstraat verhinderde. Even verderop in het Pennemakershuisje (hoek Terweeweg – Geversstraat, men maakte daar houten penverbindingen) vestigt zich in 1784 Johannes, de eerste Driessen in Oegstgeest. Voor zijn zoon Henricus, meestertimmerman, kocht hij in 1810 'Den Hollandsche Tuijn', later 'De Olmen'. Naast 'De Olmen' bleef ook het Pennemakershuisje verbonden met de familie Driessen. De latere eigenaar Dirk van der Hoef liet het in 1874 afbreken en bouwde het herenhuis 'de Pen' dat in 1976 werd afgebroken. Nu staat er een appartementencomplex. Deze Dirk bouwde rond 1877 ook de villa Curium. De familie Van der Hoef startte de bloembollen cultuur in Oegstgeest en werd puissant rijk. De grootvader van Bert was koetsier van de familie. De vader van Bert was chef van de plantsoenendienst en later gemeenteopzichter. Zij woonden in een huis dat moest worden afgebroken bij de bouw van de ingang van de Nassaulaan.*

in de houding van de Oegstgeestenaren. 'Afbraak en nieuwbouw' was niet meer synoniem met 'vooruitgang'. Niemand haalde het meer in zijn hoofd om over de sloop van De Olmen te beginnen. Toch moest Driessen nog eenmaal hard aan de bel trekken. Dit betrof het oude Tolhuis (afb. 3). De beer was los! Het was een historisch monument, stond op de paarse lijst. En aan de overkant, boven het karakteristieke pand Dorpsstraat 68 "hing letterlijk al een sloopkogel!" Bert Driessen haalde in nationale archieven de onderste steen boven, schreef twee artikelen. Dit, gecombineerd met overige inzet van de VOO, deed wonderen: het Tolhuis en nr 68 werden in stijl gerestaureerd. Daarna is er geen monumentaal pand meer gesloopt.

Oude Oegstgeester familie

De Driessens wonen al eeuwen in Oegstgeest. Ene Johannes Driessen kwam rond 1777 uit de buurt van Boxmeer naar Leiden. Hij had een probleem: hij was katholiek en wilde trouwen met een Gereformeerd meisje. De opvatting was toen (en lang daarna): "Twee geloven op een kussen, daar slaapt de duivel tussen". In de kerk kon dus niet getrouwd worden en een burgerlijke stand bestond niet. Na veel hoge instanties geraadpleegd te hebben kwamen zij tenslotte terecht bij de Schout en Schepenbank van Oegstgeest. Het paar verkreeg kerkelijke toestemming en trouwde voor een dominee in de Grote Kerk te Amsterdam. Met niet bepaald zonnige vooruitzichten werd een overeenkomst afgesloten: meisjes uit deze verbintenis zouden protestant worden gedoopt en de jongens katholiek. Er kwamen wel twaalf kinderen uit dit huwelijk voort. De buitenwereld heeft natuurlijk niet geweten hoe de onderhandelingen binnenshuis gevoerd werden: rozenkrans of de Bijbellezing. Maar op zondagen bleek duidelijk dat er vanaf de voordeur van het Pennemakershuisje een splitsing ontstond in de familie: de ene helft ging naar de Groene kerk en de andere naar de oude rooms-katholieke kerk (afb. 4).

Eén van de zonen die de afslag naar de katholieke kerk moest nemen, had als nazaat ene Johanna Driessen. Bij het onderzoek naar zijn familie ontdekte Driessen dat Johanna de moeder was van Henricus Rübenkamp, een smid die de toekomst van Oegstgeest zou veranderen.

Rübenkamp: van smid tot projectontwikkelaar

Deze groot gegroeide Rübenkamp had een goed gevoel voor ondernemen. Hij zag dat de markt voor bollenteelt rond de Eerste Wereldoorlog was ingezakt. Hij kocht het onrendabele bollenland op tussen de Geversstraat, De Kempenaerstraat en Terweeweg. Het succes van het Wilhelminapark bracht hem op het idee van een nieuw park. Rübenkamp, inmiddels directeur van de Stichting Prins Hendrik (1921), gaf het project aan een architect, Willem de Rooy. Het werden riante huizen met tuinen. Leo van der Putten van boerderij de 'Wilthoef' had in Engeland ervaring opgedaan met tuinaanleg. Hij betrok in 1927 boerderij De Beukenhof en legde daar een mooie tuin aan. Rübenkamp vroeg hem voor de nieuwe villa's tuinen aan te leggen. Na deze nieuwe wijk, het Prins Hendrikpark, kwam het ook tot de andere parken: Juliana, Nassau en Oranje, alle drie met een eigen toegangspoort. Winkels waren hier uit den boze en de huizen trokken een nieuwe, rijkere groep bewoners (afb. 7).

Afb. 5 *Henricus Rübenkamp, grof- hoef- en kachelsmid, breidde de smederij van zijn vader uit met een wagenmakerij. Rond 1900 had hij een grote hal voor het stallen van zijn wagens en koetsen: de 'Remise' genaamd. Voor dit goed draaiende bedrijf was veel personeel nodig. Daarom werden aan de Terweeweg huisjes gebouwd. Zo begon zijn carrière als projectontwikkelaar.*

Afb. 6 *Deze J.W. Driessen is oom van Bert Driessen. Hij werkte als wagenmaker bij Rübenkamp en woonde daarom in één van de huisjes aan het begin van de Terweeweg die deze voor zijn personeel liet bouwen. Later begon hij een bodedienst en richtte hij een verhuisbedrijf op dat werd voortgezet door zijn zoon Koos. In deze huisjes woonde rond 1910 de 'oude' Koos Driessen die het vervoersbedrijf begon. In één van die huisjes woonde de familie Van der Luit die van daaruit hun transportbedrijf startten. Het verhaal gaat dat hun paard door de voordeur moest om in de stal achter het niet heel ruime huisje te komen.*

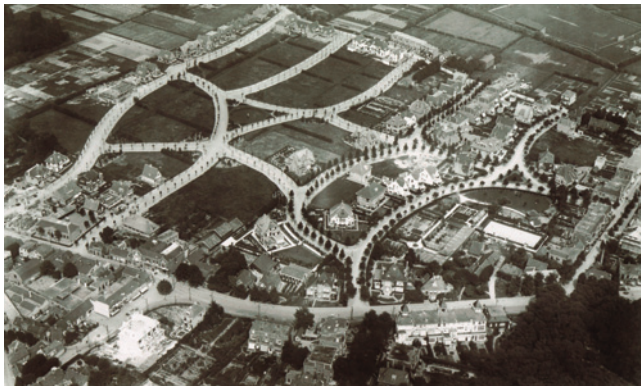

Afb. 7 *Als projectontwikkelaar bepaalde Rübenkamp het gezicht van Oegstgeest. Nadat het Wilhelminapark was gebouwd, besefte hij dat er gouden kansen voor hem waren als hij deze 'nieuwe Oegstgeestenaars' in grote getale in ons dorp kon binnenhalen. Dit parkenplan bezorgde Oegstgeest haar huidige imago. Hier ziet u een luchtfoto uit 1925 van de Oranjewijk met het Prins Hendrikpark en het Julianapark, deels nog in aanbouw; op de voorgrond de Geversstraat, links de Nassaulaan, geheel rechts de De Kempenaerstraat.*

Hij werd raadslid (1919) en wethouder. Rond 1930, bij de bouw van de Gemeenteschool, werd hij beschuldigd van belangenverstrengeling. Ondanks rehabilitatie (meerdere Leidse dagbladen van 21 oktober 1932) kreeg hij nooit de waardering die de man verdient die Oegstgeest mede haar gezicht gaf. Voorheen een dorp van landbouwers, bollentelers en ambachtslieden, nu een dorp met villaparken, forensen en professoren.
'Het imago van het Oegstgeest zoals we dit nu kennen, is op de kaart gezet door Rübenkamp en daarvoor krijgt hij te weinig eer'. Met enig venijn, hetgeen hem eigenlijk vreemd is, laat Bert Driessen merken dat hier naar zijn mening onrecht is gebeurd (afb. 8).

Katholieke zuil: 'het parochiebestuur, dat ben ik!'

Bert praat enthousiast over de oude katholieke zuil. 'De scheiding tussen protestant en katholiek was niet keihard want ik speelde gewoon met protestante buurjongens, maar het was wel erg voelbaar.' Hij was als tiener al actief binnen het RK-jeugdwerk. Op zijn naam staat een indrukwekkend aantal functies en publicaties, veelal in de katholieke zuil. Bert heeft met veel plezier jarenlang het archief van de parochie beheerd. Hij is voor dit alles beloond met de 'Pro Ecclesia et Pontifice', een pauselijke onderscheiding. 'Als ik overlijd, heeft Petrus de hemelpoort al op een kiertje staan!' zegt Bert met een knipoog. 'Er waren hier zelfs twee geitenfokkers-verenigingen.' Oegstgeest zou blijkbaar schudden op zijn religieuze grondvesten als een katholieke geit zou worden gedekt door een protestante bok! 'Rooms-katholieke jongens gingen allemaal naar de Willibrordschool en de meesten kwam je weer tegen bij UDO. Soms meldde zich een protestants vriendje, maar er was één behoudend katholiek bestuurslid die dit altijd tegenhield. Later werd dit soepeler.
Toen in 1953 de RK Mariaschool werd gebouwd bleek de nieuwe toegangsweg precies over onze cornervlag te lopen! Pastoor Looijaard, betrokken bij deze bouw: 'ach joh, dan verleg je het veld toch een beetje'. Ik zei dat dit een zaak voor het parochiebestuur was, waarop pastoor Looijaard de historische woorden sprak: "het parochiebestuur, dat ben ik!". We hebben er toen een jeugdveld van gemaakt, de

senioren gebruikten nog een tijdje de velden bij v.v. Morskwartier.'
Bij UDO was hij secretaris. Hij herinnert zich de oprichting in 1938 niet precies meer, hij was toen 7. 'Maar ik herinner me wel dat ik in dat eerste jaar met mijn grote broer Jan meeging, want die was keeper.' Bert zou later jarenlang keeper van het eerste elftal zijn. 'Je kunt je niet voorstellen hoe primitief we begonnen. Nu is een sportcomplex normaal, maar toen moesten we enorme inspanningen leveren voor een veld. Ze begonnen in '38 op het terrein achter de Willibrordschool. Meteen dreigde de Tweede Wereldoorlog en werden Nederlandse dienstplichtigen gemobiliseerd. De velden werden door het leger gevorderd en er werd een legerkeuken gebouwd, maar gelukkig mochten we van v.v. Oegstgeest hun velden aan de Hofdijk gebruiken. Na de oorlog kregen we de fundamenten van de keuken niet verwijderd. Kerk noch gemeente wilde betalen. Uiteindelijk stelde bollenhandelaar Homan 300 gulden beschikbaar, waarna UDO weer kon voetballen.'
Na genoemde problemen met de weg over de cornervlag, speelde de UDO-senioren achtereenvolgens in het Morskwartier en aan de Laan van Alkemade. Uiteindelijk kregen we in 1966 een echt sportcomplex, 'de Voscuyl' dat we deelden met v.v. Oegstgeest. In mijn tijd had het bestuur toch andere problemen dan nu!"

VOO anno 2015?

De VOO lijkt in 2015 niet meer op de VOO waar Bert mee begon. Toen was men vooral gericht op het behoud van monumenten. Nu houdt de VOO zich bezig met milieuzaken en onderzoek naar plaatselijke geschiedenis. Volgens Bert komt dit door ons monumentenbeleid. Er is nauwelijks meer iets monumentaals afgebroken. 'Dat mag je best een succes van ons noemen. Toch moet ik er wel bij kwijt dat ik de oplossing bij 'de Pen' (de hoek Geversstraat-Terweeweg (hier vestigde zich in 1784 Jan Driessen) uiterst ongelukkig vind, evenals de hoek Kennedylaan-Dorpsstraat; 'Oegstgeest onwaardig! Er zou meer aandacht moeten zijn voor de historische omgeving, de rooilijn en de omvang van de gebouwen.'
Het oude vuur flikkert weer even in zijn ogen!

Afb.8 *Er is slechts één tastbaar bewijs van waardering voor Hendrik Rübenkamp, die ons dorp haar karakter gaf: de brug tussen het Oranjepark en de Louise de Colignylaan. Wie zal ooit de moeite hebben genomen de vergane gedenksteen te ontcijferen?*

Bert Driessen, geboren in 1931, zat vóór de oorlog op de Willibrordschool bij juf Lenie Versteegen. Zij presenteerde ook radioprogramma's bij de KRO. Hij was van 1955-1974 secretaris van UDO en beheerde van 1972-1998 het archief van de Willibrordparochie. Bert werkte van 1953-1991 bij de MEOB, vooral aan de elektronische installatie van duikboten.
Hij heeft zo'n 40 publicaties over ons dorp op zijn naam staan. We gaan op één voorbeeld in: het boek 'Oegstgeest in bange dagen'. Hij geeft aan dat dit boek Riet van Dort en hem drie jaren onderzoek vergde. "Via de Burgerlijke Stand, Endegeest, het Rode Kruis, de Arrondissementsrechtbank en persoonlijke contacten met overlevenden hebben we al die jaren gezocht naar de juiste en vooral 'harde' informatie". Dit tekent hoe degelijk onderbouwd alles in elkaar is gezet. Riet en Bert hebben het boek in eigen beheer uitgebracht. De 1000 exemplaren gingen als zoete broodjes over de toonbank en het is nu niet meer te krijgen. Zowel de bibliotheek als de VOO hebben een exemplaar.

Bronnen

- Digitaal Fotoarchief Oegstgeest.

Een particulier initiatief tijdens de Hongerwinter 1944/1945 in Oegstgeest

Stichting Oegstgeest 1944

Door Sylvia Braat

In 2010 spoorde de directeur van het Nationaal Archief Bijzondere Rechtspleging mij aan om nader onderzoek te doen naar NSB-burgemeester Sikkens. Die zomer boog ik me over tal van documenten die betrekking hadden op deze burgemeester, maar uiteindelijk besloot ik hier niets mee te doen, omdat de conclusie van mijn artikel in 'Over Oegstgeest' van maart 2010 dezelfde bleef. Al lezend in rechtbankverslagen en getuigenissen, viel mijn oog op een document dat weinig met burgemeester Sikkens te maken had, maar wel met Oegstgeest tijdens de oorlog. Het betrof een getuigenis in de zaak tegen Dr. H. Varekamp kort na de oorlog.

Dr. H. Varekamp voor de rechtbank gedaagd

Mr. L. Sprey werd in deze zaak gehoord als getuige *à décharge*. Hij meldde dat Dr. Varekamp één van de initiatiefnemers en bestuurslid was van het Comité Voedselvoorziening, een comité waarin naast enige notabelen, een aantal gemeenteambtenaren zat zoals de heer Verbaken en gemeentesecretaris De Visser. Zij bestuurden in wezen de gemeente, dreven hun zin door en wisten NSB-burgemeester Sikkens zand in de ogen te strooien, aldus Mr. L. Sprey tegenover Mr. De Blécourt, hoofd van de politieke opsporingsdienst Leiden.
Het verhoor van Dr. Varekamp betrof een plakactie op 9 november 1944.
Wat was er aan de hand? De Nederlandse regering in ballingschap had in september 1944 vanuit Londen een verordening uit laten gaan waarin het ambtenaren verboden werd medewerking te verlenen aan de bezetter. En zo leidden deze instructies uit Londen tot weigering van gemeenteambtenaren om biljetten in het dorp aan te plakken, waarin de bevolking opgeroepen werd textiel in te zamelen voor de *Wehrmacht*.
Het bestuur van het Comité Voedselvoorziening vreesde voor buitensporige strafmaatregelen van Rauter ten aanzien van de weigerende ambtenaren en besloot in het geheim de biljetten toch te laten aanplakken, om de ambtenaren te behoeden voor een mogelijke wraakactie en om te voorkomen dat Sikkens alsnog NSB-personeel op het gemeentehuis zou kunnen aannemen.
Dr. Varekamp bood aan een en ander te organiseren. Hij zorgde ervoor dat de biljetten vanuit het gemeentehuis bij hem thuis kwamen. Hij kende twee broers uit de polder die wel bereid zouden zijn om ze stiekem 's nachts her en der in het dorp aan te plakken. Iemand uit het dorp, die op de hoogte was geweest van de biljetten en de weigering van de ambtenaren, moet zich erg boos gemaakt hebben toen bleek dat de biljetten toch waren aangeplakt. En het spoor leidde kennelijk naar Dr. Varekamp. Deze persoon heeft het nodig geacht om Dr. Varekamp na de oorlog alsnog aan te geven bij de politieke opsporingsdienst in Leiden.
Het Comité en de plakkers waren er juist van uitgegaan dat de mensen zelf maar moesten oordelen en al dan niet gevolg geven aan de oproep om textiel in te leveren.

Dr. H. Varekamp, 1966.

Wat was dat Comité Voedselvoorziening?

Het voorgaande is mij de afgelopen vijf jaar blijven intrigeren. Wat was dat Comité Voedselvoorziening? Wie waren hierbij betrokken? Niemand die ik hier de afgelopen jaren naar heb gevraagd, kon me een duidelijk antwoord geven. Dat was echter niet zo verwonderlijk want het was tenslotte een clandestiene organisatie en er waren in die tijd meerdere hulporganisaties actief in Oegstgeest.
Ik besloot nog één keer op onderzoek uit te gaan in het gemeentearchief, maar weer aanvankelijk zonder succes, totdat gemeentearchivaris Carla de Glopper opperde om eens in het archief van de Hervormde Gemeente te kijken...

Textielvordering voor de *Wehrmacht*

Op 9 november 1944 wordt de Oegstgeester bevolking – via de aangeplakte biljetten – opgeroepen textiel voor de *Wehrmacht* in te leveren bij de Terweeschool. Bij niet-inlevering wordt met huiszoeking gedreigd. Er staat wel een financiële vergoeding tegenover. Zo ontvangt men voor een deken *f* 25,–, voor een herenonderbroek *f* 5,–, een paar wollen sokken doen f 2,50 en een winterjas *f* 50,–. Maar er wordt niet voldoende ingeleverd en huiszoeking dreigt. Burgemeester Sikkens weet er echter voor te zorgen dat er toch geen huiszoeking komt.

en ja, daar vonden we het bewijs. De oprichtingsakte van de 'Stichting Oegstgeest negentien honderd vier en veertig'. Dit bleek de ware naam van het Comité Voedselvoorziening te zijn.

Stichting Oegstgeest 1944

De stichtingsakte is gepasseerd op 25 november 1944 bij notaris Van Eck te Leiden. De initiatiefnemers waren de heren Jan Willem Bonda, Bernardus Johannes Moolenaar en Leendert Sprey die elk een bedrag van duizend gulden ter beschikking stelden voor de Stichting.
De Stichting had ten doel: *de verlichting van den materieelen nood van de bevolking van Oegstgeest. Zij tracht dit doel te verwezenlijken door de exploitatie van een of meer centrale keukens, het bevorderen van de voedselvoorziening, de verstrekking van andere eerste levensbehoeften.*

Het bestuur bestond uit: de heren Bonda, Moolenaar, Hogewoning, Sloos, Verbaken, Schlatmann, Varekamp, Uittenbogaard en Sprey. Zij zullen ongetwijfeld, kort na het begin van de op last van de Nederlandse regering in Londen uitgeroepen Spoorwegstaking in september 1944, aan de slag zijn gegaan met De Stichting Oegstgeest 1944. Het gevolg van deze staking was immers dat aanvoer van voedsel en brandstof vanuit oostelijk Nederland naar het westen onmogelijk was geworden. Bovendien dreigden de Duitsers alle vrachtwagens en schepen die voedsel vervoerden in beslag te nemen. Ook voor Oegstgeest werd de situatie steeds nijpender en tal van mensen waren voor voedsel- en andere hulp aangewezen op de diaconie van hun kerk of op andere hulporganisaties.

De Stichting Oegstgeest 1944 ging zelf 'de boer op'

Uit het archief van de Hervormde Gemeente maak ik op dat de diverse kerkgenootschappen en de Stichting opereerden onder de mantel van het Interkerkelijk Bureau voor noodvoedselvoorziening, het IKB, dat gevestigd was aan de Cronesteinkade 20 in Leiden. De Stichting Oegstgeest 1944 kon voor haar financiering o.a. op steun van de diverse kerken rekenen in de vorm van een 'waarborgsom' die veelal na de oorlog aan de Stichting geschonken is. Dit blijkt bijvoorbeeld uit een brief van 7 september 1945 van de Remonstrantsch Gereformeerde Gemeente uit Leiden, waarin zij schrijft dat zij de 'waarborgsom' van *f* 130,- aan de Stichting Oegstgeest schenkt.
De Stichting werkte samen, had fondsen, en ging ook zelf 'de boer op' zo blijkt uit een mondelinge bron. Conny Verloop-Varekamp vertelde mij in 2012 dat zij van Toetie Hillebrand het volgende over haar vader had gehoord: *"Hillebrand en Varekamp gingen in de avond of in de nacht met een boot langs een boerderij en haalden daar eten op wat ze later doorgaven daar waar het nodig was."*

De Stichting Oegstgeest 1944 na de bevrijding

Op 9 mei 1945 gaat er een gezamenlijk schrijven uit namens de Distributiedienst en de Stichting Oegstgeest 1944 met de volgende tekst:
De Stichting Oegstgeest 1944 wil trachten den nood van de bevolking van Oegstgeest en van Leiden tot aan de spoorbomen ook in deze, nog moeilijke overgangsperiode zoveel mogelijk te verlichten door voedsel – desverlangd tegen betaling – ter beschikking te stellen van hen, die dit dringend noodig hebben.
Een ieder die meent hiervoor in aanmerking te komen, schrome niet zich op te geven bij een der navolgende personen (en dan volgt een lange lijst namen met o.a.) *J.W. Bonda, T. van Egmond, Ds. Jac. Eringa, Ds. A.P. v.d. Haas, Mr. B.C. van Krieken, Pastoor Looyaard, A. Schlatmann, Mr. L. Sprey en J.M.A.M. Verbaken.*
Iedereen moet zich nauwgezet afvragen of hij werkelijk nooddruftig is. Wie zich nog een paar weken redden kan, mag zich niet opgeven.

De Stichting Oegstgeest 1944 beëindigt haar activiteiten

In april 1946 richt de Stichting zich in een brief tot allen die de Stichting 'Oegstgeest 1944' financieel hebben gesteund, met de volgende woorden:
Nu de Duitscher verdreven is en de voedselvoorziening in ons land, mede dank zij de krachtdadige hulp van geallieerde zijde, zich boven verwachting heeft hersteld, is de tijd gekomen, dat onze Stichting, die uit nood geboren werd, hare werkzaamheden beëindigt.
... Wij hebben thans een afrekening gereed gemaakt...het bestuur is toch in staat een belangrijk percentage aan U terug te betalen...
Ingesloten bevond zich een cheque voor het bedrag dat de geadresseerde toekwam met aftrek van *f* 200,– als dekking van gemaakte kosten.

Bronnen

- Algemeen Rijksarchief Ministerie van Justitie CABR 1945-1952 Dossier 35248.
- Gemeentearchief Oegstgeest, verslag 1939-1945.
- Archief van de Hervormde Gemeente, Oegstgeest, map 331.
- *Oegstgeest in bange dagen*, Riet van Dort en Bert Driessen.

Zes bestemmingen van één verdwenen gebouw

Van Oegstgeester bloembollenbedrijf tot Leidse matrassenfabriek

Door Gerard J. Telkamp

In Oegstgeest of op voormalig Oegstgeester grondgebied zijn soms sporen te vinden van een vroeger belangrijke agrarische bedrijfstak: de bloembollenteelt. De meeste bedrijfsgebouwen zijn gesloopt of onherkenbaar veranderd. Dit artikel verhaalt van zo'n vroegere bollenschuur en bollenvilla op oud-Oegstgeests grondgebied.
Half januari 2012 begon de sloop van een stuk Leids industrieel erfgoed. Nou ja, Leids, zoals het geval is met talloze gebouwen buiten de Leidse singels die ouder zijn dan een halve eeuw, gaat het ook hier om een ooit op territorium van een buurgemeente neergezet bouwsel. In dit geval Oegstgeest, de gemeente die als geen ander geleden heeft onder Leidse annexatiedrift. Het nu verdwenen object betreft een villa met aangebouwde bedrijfsruimte. Tot 2013 was het adres Merelstraat 1A, in het gebied dat in 1920 werd geannexeerd en nu de Vogelwijk heet. In de 105 jaar van zijn bestaan kende het pand zes economische bestemmingen.

Bloembollenschuur en zuivelpakhuis

In 1907 verstrekte de gemeente Oegstgeest een hypothecaire lening aan de weduwe Margaretha Juffermans-Grimbergen. Margaretha liet haar tiende en jongste kind Alida Margaretha de eerste steen leggen van een klein rood bakstenen villaatje achter de rooilijn van de Rijnsburgerweg. De architect is onbekend, maar materiaal en stijl doen sterk denken aan de door architect Jesse gebouwde villa Pomona aan de Rijnsburgerweg, hoek Nachtegaallaan, even verderop.
Margaretha's in 1896 gestorven echtgenoot Johannes Juffermans wordt nog gewoon aangeduid als bouwman ofwel boer, maar Margaretha krijgt in 1900 in het bevolkingsregister van Oegstgeest het etiket bloembollenkweekster. In de tweede helft van de negentiende eeuw werden de geestgronden achter de duinen in rap tempo omgezet in land voor de lucratieve bloembollencultuur. Zo ook in toenmalig Oegstgeest. Kort na de bouw van het woonhuis, dat het nu niet meer gebruikte adres Rijnsburgerweg 232 krijgt, moet de bloembollenschuur haaks op de woning zijn aangebouwd. De bollengrond werd verworven van de meesterbakker Willem A. Bronswijk te Wassenaar, die op zijn beurt het areaal in 1896 had gekocht ter veiling van de boedel van de toen in het Nederlands-Indische Buitenzorg vertoevende Leonard Adriaan Charles Gevers, de laatste eigenaar van Endegeest en onderhorigheden.
Huis en land gingen kwamen eind 1918 in handen van de N.V. Leidsche Exploitatie Maatschappij van Onroerende

Dorothea Joanna Kemperman-Reichert en Hermanus Petrus Antonius Kemperman, eind jaren dertig. Foto familie Kemperman.

Gebroeders De Klerk in Merelstraat 1A, begin jaren vijftig. Foto familie De Klerk.

Eerste steen voormalige villa Merelstraat 1A te Leiden, voorheen Rijnsburgerweg 232 Oegstgeest/Leiden. Foto Niek Bavelaar, voorjaar 2008.

Voorzijde voormalige villa Merelstraat 1A te Leiden, voorheen Rijnsburgerweg 232 Oegstgeest/Leiden. Foto Niek Bavelaar, voorjaar 2008.

Goederen (LEMOG). In het koopcontract met deze beleggingsmaatschappij werd al rekening gehouden met het stratenplan van de na de annexatie van 1920 te bouwen Vogelwijk. Huurder wordt de Leidse firma Leman & Zonen, die handelt in boter, kaas, vetten en margarine.

Meubelfabriek, sigarenfabriek

In de tweede helft van de jaren twintig is in het woonbedrijfscomplexje een meubelfabriek gevestigd van meubelmaker W. Schouten. Er werden onder meer linnenkasten en dressoirs gemaakt en verkocht. Klanten en sollicitanten dienden uit te stappen bij tramhalte Tuinlust, genoemd naar de aangrenzende villa aan de Rijnsburgerweg.
In 1936 verkoopt de LEMOG het woonhuis met werkplaats aan Otto de Vaal, een Rotterdamse sigarenfabrikant, die in de oude bollenschuur in 1937 een sigarenfabriek installeert. Hij verkoopt zijn net verworven bezit dat zelfde jaar alweer door aan de buurman, ingenieur Aleidus Gerard Bosman. Deze grootindustrieel van de Leiderdorpse touwen de Delftse kabelfabrieken was lid van de Leidse gemeenteraad en bewoner van de villa Nieuweroord in wat tegenwoordig het Bos van Bosman heet.

Fabriek van reclame-objecten

Bosman vond snel een huurder. Het werd Hermanus Petrus Antonius Kemperman, geboren in 1901 te Hatert als zoon van de in 1906 naar Leiden overgeplaatste verificateur bij 's Rijks belastingen Bernardus Johannes Kemperman. Kemperman senior werd vervolgens directeur van de Eerste Leidsche Electrische Fabriek van Koek, Banket, en Suikerwerken, met diverse filialen. Zoon H.P.A. erfde zijn ondernemingslust. Hij was bij de aan de Middelstegracht in Leiden gevestigde conservenfabriek Tieleman en Dros opgeklommen van reclameschilder tot vertegenwoordiger en marketingman. Hij hielp daar het merk 'Molen' groot maken. Hij ontplooide zich ook als etaleur en uitvinder. In volle crisistijd begon Herman op Merelstraat 1A zijn eigen onderneming, aangeduid als Fabriek van Reclameobjecten of Technisch Bedrijf Kemperman. In de Tweede Wereldoorlog breidde Kemperman het assortiment uit naar speelgoed en huishoudelijke artikelen, zodat de zagerij voldoende te doen had. Kemperman kon niet altijd kieskeurig zijn. Zo vervaardigde zijn bedrijf de lichtgevende speldjes in de vorm van molentjes ten behoeve van de eerste nationale collecte van Winterhulp, eind november 1940. Voorjaar 1941 werd een huis gekocht aan de Oegstgeester De Kempenaerstraat 88 om het groeiend gezin te herbergen en ruimte vrij te maken voor het bedrijf. In maart 1941 koopt Kemperman het bedrijfscomplex uit handen van buurman Bosman. In juni sterft hij onverwacht aan een hartfalen. Zijn weduwe Dorothea Kemperman-Reichert zette de zaak voort onder de naam N.V. voorheen H.P.A. Kemperman. Onder die naam heeft het bedrijf tot in de jaren tachtig zelfstandig voortbestaan. Na de oorlog legt het bedrijf zich weer volledig toe op kernactiviteiten als verlichtingsfabriek: ontwerp en vervaardiging van naamborden, reclameborden, lichtreclame, diorama's en bewegwijzering. Mevrouw Kemperman trekt zich in 1948 terug uit de zaak. In 1952 wordt de onderneming naar Amsterdam verplaatst, waar zij tot nog grotere bloei zal komen.

EDEK stoffeert ook Oegstgeest

In 1952 vestigt zich in het pand de Matrassenfabriek EDEK, zo genoemd naar de stichter *E*lias *de K*lerk (1923-1971), die zelf verderop in de Lijsterstraat ging wonen. Het bedrijf heeft nog een blauwe maandag GDK (Gebroeders De Klerk) geheten, omdat aanvankelijk twee andere broers meededen. Elias fabriceerde niet alleen matrassen, maar ook allerlei meubels, die hij verkocht aan grootwinkelbedrijven. Ook werkte hij voor collega-stoffeerders.

Elias kocht het pand van de weduwe Kemperman in 1960. Elias' zoon Henk nam de leiding van het bedrijf eind jaren zestig over. Hij richtte zich met de stoffeerderij nu uitsluitend op particulieren en dreef een aantal jaren zelfs een meubeltoonzaal op de eerste verdieping. Door de jaren heen hebben velen uit de buurt en uit Oegstgeest bij EDEK meubels besteld of laten bekleden. Tot begin 2009 ging Henk met zijn vrouw Joke door met een laatste loonopdracht. Toen er geen opvolger in eigen kring beschikbaar bleek, verkochten zij het pand aan een projectontwikkelaar, die na een lange procedure een sloopvergunning kreeg om er een rijtje van drie nieuwbouwherenhuizen neer te zetten (Merelstraat 1 H-K). Door de slappe markt voor nieuwbouwwoningen werden de te bouwen huizen niet een-twee-drie verkocht. Nog even vestigde een jong familielid, Ron van Klaveren, zich met een eigen stoffeerderij tijdelijk in de oude werkplaats. Ten slotte stonden alle seinen op groen voor de sloop van het pand en voor de bouw van het blokje nieuwbouwhuizen. Dat was het einde van een belangwekkend gebouw met een lange en geschakeerde bedrijfshistorie.

Dit artikel is gebaseerd op drie langere bijdragen (2009) aan *StielZ,* het kwartaalblad van de Stichting Industrieel Erfgoed Leiden (STIEL). Een eerdere versie verscheen in april 2012 in *De Praatvogel,* periodiek van de Stichting Wijkcomité Vogelwijk.

Afbraak Merelstraat 1A, begin 2012, foto Wim van de Velde & Marijke van Rijn.

Oorlogsherinneringen van Jan Pier Eringa

Door Jan Pier Eringa

Jan Pier Eringa was bijna elf jaar toen de oorlog uitbrak. Hij heeft de oorlog bewust meegemaakt. Zijn vader was de gereformeerde dominee Jac Eringa. Het gezin woonde in Oegstgeest, in het Wilhelminapark, dat in de oorlog op last van de Duitsers Raadhuispark heette, op nummer 23. De Duitse commandopost op nummer 27 was twee huizen van hen verwijderd.
Ter gelegenheid van '70 jaar na de oorlog' heeft Sylvia Braat een selectie uit zijn oorlogsherinneringen gemaakt, die voor iedereen die de oorlog in Oegstgeest heeft meegemaakt, herkenbaar zullen zijn.

10 mei 1940

Toen de Duitsers op 10 mei 1940 ons land binnenvielen, beplakten mijn vader en ik onze ramen met blauw-geel plakband om te voorkomen dat bij een bomaanval de scherven naar binnen zouden vliegen. Het was vijf dagen later een hels karwei om die taaie stroken weer te verwijderen.

Zwemmen in 'De Overdekte' – het gewone leven gaat door

De dag na de capitulatie fietste ik naar het overdekte zwembad aan de Haarlemmerstraat in Leiden. Ik had net mijn zwemdiploma gehaald en een abonnement voor de komende drie maanden, dus wilde ik gaan zwemmen. De directeur en enkele personeelsleden van 'De Overdekte' begroetten mij die middag stomverbaasd toen ik de draaideur binnenstapte. Ik was de enige bezoeker en had het rijk alleen in het onverwarmde zwembad, waardoor de lol er gauw af was.
Toen ik terugfietste, moest ik lang wachten voor het kruispunt van de Steenstraat en de Morssingel want over de singel bewoog zich een eindeloze, trage colonne van Duitse pantserwagens en geschut met dommelende soldaten.

Inkwartiering

We kregen al snel inkwartiering op de enige beschikbare kamer op de tweede verdieping achter. Eerst een hoge officier -zijn oppasser lag op de vloer naast het tweepersoons logeerbed. Later kregen we een *Feldwebel*, een heel vriendelijke man, die eindeloos met mijn ouders discussieerde en vaak piano speelde in onze huiskamer. Hij ontving soms een pakket met lekkere dingen van thuis en trakteerde mij en mijn broertje Joop dan op bruine boterhammen met een dikke plak worst. Joop en ik zijn ook een keer met hem

in de tram naar Leiden gegaan om te zwemmen in 'De Overdekte'. De mensen keken ons er wel op aan en Joop kreeg na afloop ook een kindertrekharmonica van hem. Ik was eerlijk gezegd een beetje jaloers, omdat hij Joop zo'n aardig kereltje vond.

Bomen zagen in het bos van Endegeest

De winter van 1944 was bitter koud en overal werden stiekem bomen omgezaagd voor brandhout in het dorp. Op een avond slopen mijn vader en ik door de tuin van Dr. Jelgersma naar het bos van Endegeest achter ons huis en zaagden een paar kleinere bomen om. We sleepten de bomen naar de sloot tussen het bos en de Endegeesterlaan en lieten ze daar overheen vallen. Geruisloos slopen we terug langs het huis van Dr. Jelgersma om de buit over de laan en over ons hek te slepen. Plotseling flitste een zaklantaarn aan. De stem van politieman Koot: "Maar dominee, waar bent u nou mee bezig?" Mijn vader legde uit dat het hout bestemd was voor een echtpaar op leeftijd, dat haast het bed niet meer uitkwam vanwege de kou. En dat was ook zo. We mochten één boompje houden, zei Koot, maar moesten de andere inleveren bij de gemeente. Misschien voor Koot zelf?

Weg fiets

Mijn vader had als *Pfarrer* een *Ausweisz* voor zijn fiets. Maar, op een middag toen hij niet thuis was, kwam er een Duitser achterom en haalde mijn vaders mooie fiets zomaar uit de schuur. Mijn gestamelde melding van de *Ausweisz* mocht niet baten en mijn vader was er nog net getuige van dat de mof op zijn fiets de laan uitreed, met één uitgeklapte kindervoetsteun. Zijn protest bij de bevelvoerende commandant haalde niets uit. Toen de Duitsers de volgende morgen waren vertrokken, haalde Joop uit de achtergelaten fietsen het beste exemplaar. Zo had mijn vader tenminste nog iets terug! Maar ik heb nog jaren na de oorlog op dat zware rotkreng moeten fietsen.

De auto van meneer Bonda

De auto van meneer Bonda werd in beslag genomen en stond met andere in beslag genomen auto's in het bos van Endegeest. Meneer Bonda was natuurlijk razend en daarom beloofde hij mijn vriend Wim Mak een horloge als hij de auto onklaar wist te maken. Wim zou het doen, ook om indruk te maken op Jozien Bonda, op wie hij toen smoorverliefd was. Toen het donker was, trok hij onder de motorkap een paar kabels los of zo. De Duitsers vertrokken de volgende ochtend zonder Bonda's auto en Wim kreeg het beloofde horloge. Of het nog iets met Jozien geworden is, vermeldt de historie niet.

Wat een geluk

Ik ben mijn moeder dankbaar dat zij mij in januari 1929 gebaard heeft, want de Duitsers pakten in de loop van de bezettingsjaren mannen op voor de *Arbeitseinsatz* tot en met geboortejaar 1928.

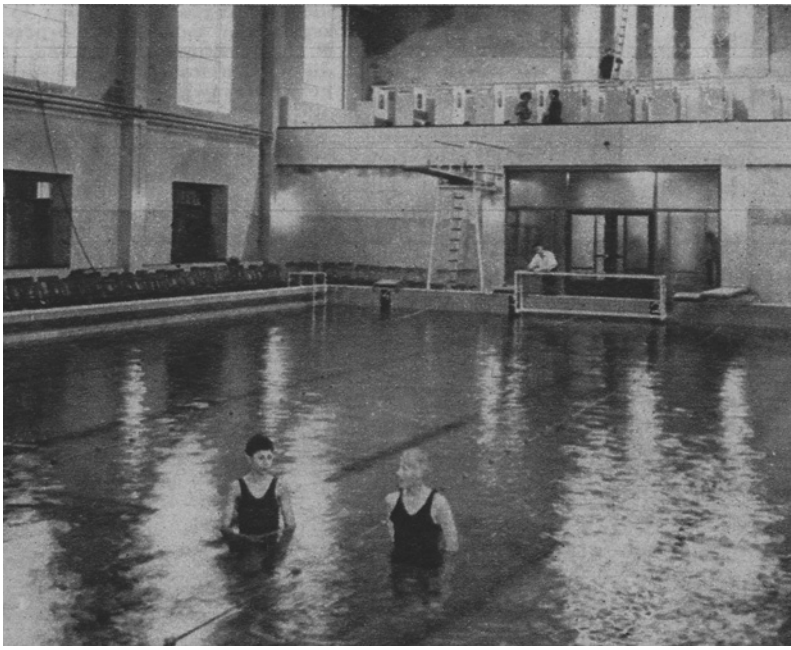

Zwembad De Overdekte, gevestigd in de voormalige Onze-Lieve-Vrouw Hemelvaartkerk (ook wel 'Mon Pèrekerk' genoemd) in de Haarlemmerstraat, Leiden.

Ik zat in de achtertuin te lezen toen er een Duitse soldaat aan het hek van onze achtertuin verscheen. Hij wenkte me met zijn geweer en brulde: "*Mitkommen!*" Ik ging naar hem toe en betoogde in mijn beste schoolduits dat ik van 1929 was. Gelukkig verscheen mijn vader in de tuin en kon ik hem vragen mijn persoonsbewijs uit mijn jasje aan de kapstok te halen. Nadat de mof er een blik op had geworpen, liep hij mopperend verder. Ik was gered.

Tijdens de bezetting waren tal van anti-Duitse versjes en liedjes populair, zoals de volgende:

Op de hoek van de straat staat een NSB-er,
't is geen man, 't is geen vrouw, maar een ras-plebejer.
Met z'n krant in de hand staat hij daar te venten
En verkoopt z'n vaderland voor wat losse centen.

en

Waar de blanke top der duinen afgezet met prikkeldraad
En om elke honderd meter weer zo'n vuile rotmof staat.
Juich ik aan het vlakke strand, juich ik aan het vlakke strand:
Jij komt nooit in Engeland, jij komt nooit in Engeland.

Vier fotovragen van René

Door René de Groot

1 Het in 1925 in Den Haag opgerichte 'Ingenieursbureau voor het Bouwnijverheid' was een bouwonderneming die sinds 1931 gevestigd was aan de Hogemors in Oegstgeest. Het bedrijf bestaat nog steeds en is nog steeds in Oegstgeest gevestigd. Waar staat dit bedrijf nu?

2 Een foto van een klein en schijnbaar nietszeggend paadje. Deze weg is één van de oudste van Oegstgeest. Welke weg wordt hier bedoeld?

3 Oegstgeest is van oorsprong een boerendorp met vele kleine en enkele grote boerenbedrijven. Van de vele boerfamilies die het dorp vroeger rijk was, valt een familie op omdat zij een groot deel van de oppervlakte van Oegstgeest gebruikte voor hun bedrijven. De familie had vier grote boerderijen rond het Morsgebied. De boerderijen heette Veldheim, Kweeklust, De Slaagh (foto) en Bouwlust. Deze laatste twee bestaan overigens nog. Hoe heette de familie die op deze boerderijen boerde?

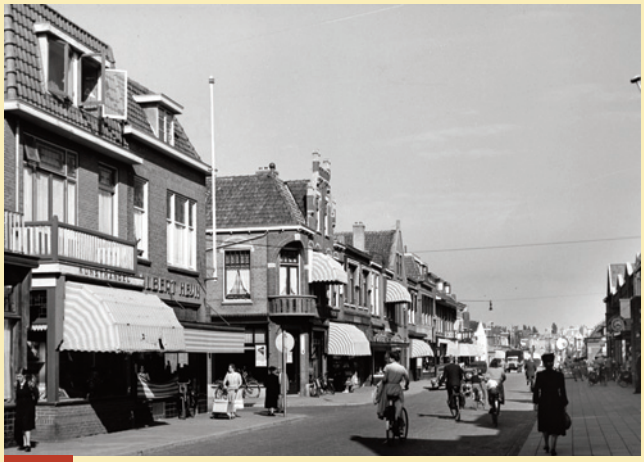

4 Tegenwoordig zijn er veel kledingwinkels in De Kempenaerstraat. Echter in de jaren 60 waren er maar liefst vijf slagers in deze straat. Welke waren dat?

De antwoorden op de fotovragen vindt u op pagina 27.

Trams op Endegeest

Oral history is een belangrijk onderdeel van de geschiedbeoefening, maar je moet er voorzichtig mee zijn. Vergelijk het met het spelletje waarbij tien mensen in vijf minuten een verhaal aan elkaar moeten doorvertellen. Het verhaal dat er dan aan de ene kant in gaat als 'In Leiderdorp staan de koeien alweer in de wei' komt er aan de andere kant volstrek serieus uit als: 'In Leiden zijn de mensen geboeid door een bos rode violen'. Of iets dergelijks.

Een paar jaar geleden werd ik gebeld door iemand van de Blauwe- en Gele Tramclub. Of ik iets wist over de blauwe tram die op Endegeest moest staan. De man was er geweest, had zich suf gezocht, maar nergens een tram aangetroffen. Terwijl hij toch een betrouwbaar iemand had gesproken die zeker wist dat er een blauwe tram op Endegeest was, of in elk geval ooit geweest was.
Nieuwsgierig geworden heb ik zelf ook gezocht. Zo'n verhaal moet toch ergens vandaan komen? Gebeld met mijn contact op Endegeest. Zij stond helemaal paf. Een enkeling noemde wel eens een van de intussen afgebroken noodpaviljoens de blauwe tram, naar de kleur van het schilderwerk, maar dat werd duidelijk niet bedoeld. Van een complete tram op Endegeest had ze nog nooit gehoord, maar ze zou navraag doen bij mensen die het konden weten. Die waren weliswaar niet in grote aantallen aanwezig – het is verbijsterend hoe snel bij instellingen kennis over de eigen historie in het niets verdwijnt – maar wisten toch te vertellen dat er nooit een tram op het terrein was geweest. Niettemin heb ik toen nog één poging gedaan, bij een historisch geïnteresseerde dame die in een ver verleden als specialist aan Endegeest was verbonden.
Zij wist meteen wat ik bedoelde. Destijds waren er twee paviljoens op Endegeest, ieder met een mannen- en een vrouwenafdeling, waarin de patiënten al naar gelang de ernst van hun afwijking werden ondergebracht. Dat waren paviljoen A en paviljoen B; in B verbleven de zwaarste gevallen. Op een gegeven moment stelden theoretici vast dat het voor de patiënten niet goed was te refereren aan gebouwen met onpersoonlijke namen als A en B. Gebouwen moesten een echte naam hebben. Op Endegeest was men graag bereid nieuwe ideeën ingang te doen vinden. Paviljoen A werd aangeduid als de Blauwe Tram en paviljoen B, u raadt het al, als de Gele Tram. Lang heeft het niet geduurd, maar lang genoeg om mijn zegsman in verwarring te brengen.

Zo zie je maar, kijk enorm uit met een héél betrouwbare zegsman die iets heeft uit zéér betrouwbare bron.

Bronnen

- Foto: Digitaal Fotoarchief Oegstgeest.

Twee echte blauwe trams, op de plaats waar nu de Willibrordrotonde is, in 1960. Wie er meer wil zien: het Digitaal Fotoarchief Oegstgeest beschikt over 220 foto's van trams in Oegstgeest. Zie www.digitaalfotoarchief.oegstgeest.nl/publiek, zoekterm 'tram'.

Was 1938 een doorstart?

RK-OVV: voorloper van UDO

Door Jacques Thorn

Is het 75-jarig jubileum van UDO wel terecht? Een paar zinnen in een jubileumnummer geven aanleiding tot twijfel: 'Reeds in het begin van de jaren '20 was men gekomen tot het oprichten van R.K.O.V.V. Men speelde op het terrein naast de roomskatholieke school.' Over deze Rooms Katholieke Oegstgeester Voetbal Vereniging is niet veel bekend. Er resten twee vale zwartwitfoto's, de opmerking dat de rk-kerels het tot de 2e klasse van de DHVB schopten en dat slager Hofman een grote rol speelde. De club zou rond 1935 door financiële problemen stoppen. Deze opmerkingen van Bert Driessen in '40 jaar UDO' uit 1978, gebaseerd op mondelinge overleveringen, vormen de aanleiding voor dit artikel. Het degelijk imago van dorpshistoricus Bert Driessen, mede oprichter van de Vereniging Oud Oegstgeest, zorgt ervoor dat dit allemaal geloofwaardig genoeg is.

Ik dook de archieven in om meer boven water te halen. Wat blijkt: de club kwam voort uit dezelfde groep Oegstgeestenaars, speelde in hetzelfde geel-zwart, verdween in 1932 (niet in '35) maar meteen werd een atletiekvereniging met dezelfde naam 'UDO' opgericht. Het bestond allemaal al vóór 1938: was 1938 een doorstart?

1923-1932: RK Oegstgeester Voetbalvereniging O.V.V.

Katholieke organisatiedrift

Zondagmiddag 7 oktober 1923. Van die dag dateert het oudste bericht over r.-k.-voetbal in Oegstgeest. 1923! Ons dorp kent minder dan 5000 inwoners. Wie vanuit een dakraam aan de Kempenaerstraat naar het Oegstgeester Kanaal kijkt, ziet nieuwbouw en steigers van de Julianalaan. Verder zie je, behalve de Rhijngeesterstraatweg/Dorpsstraat en Terweeweg/Wijttenbachweg uitsluitend platteland. De bovenleidingen van de trambaan zijn futuristische jongensdromen want de stoomtram is pas onlangs vervangen. Het zijn de crisismaanden waarin de Duitsers 5 miljoen DM betalen voor een ijsje op de hoek; dat is pas pensioenvernietiging!

OVV begin jaren '30. Staand v.l.n.r.: Jo Wijsman, slager Hofman (voorzitter), Frans Visser, Adri Bots, Rinus van Noort, Jan van Woerkom, N.N., kapelaan van Schaik, Moos Geyer, Leen Wijsman, Bart den Dubbelden. Knielend: Arie vd Berg, Toon v Schie, Harry Simonis. Foto: jubileumboek UDO 40 jaar.

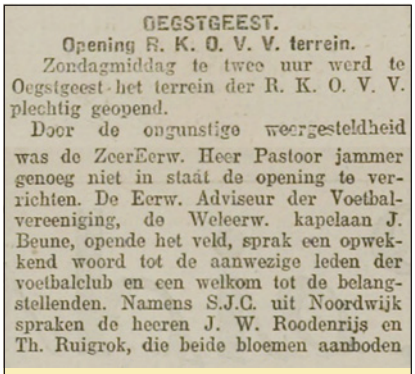

OEGSTGEEST.

Opening R. K. O. V. V. terrein.

Zondagmiddag te twee uur werd te Oegstgeest het terrein der R. K. O. V. V. plechtig geopend.

Door de ongunstige weergesteldheid was de ZeerEerw. Heer Pastoor jammer genoeg niet in staat de opening te verrichten. De Eerw. Adviseur der Voetbalvereeniging, de Weleerw. kapelaan J. Beune, opende het veld, sprak een opwekkend woord tot de aanwezige leden der voetbalclub en een welkom tot de belangstellenden. Namens S.J.C. uit Noordwijk spraken de heeren J. W. Roodenrijs en Th. Ruigrok, die beide bloemen aanboden

De Leidse Courant van 8 oktober 1923 vertelt dat op die gedenkwaardige zondag in 1923 kapelaan Beune het nieuwe sportterrein naast de r.-k. kerk opent. Deze kapelaan heeft meer plezier in het spelletje dan de pastoor: hij is geestelijk adviseur van de club en doet zelf de aftrap. Het bericht vermeldt dat de club dan al enkele maanden bestaat. Zoals u in dit verslag kunt zien, werd de openingswedstrijd tegen SJC met 5-0 verloren. Met het noemen van 'onze geel-zwarten' hebben we mazzel, want dit is het enige bewijs van de clubkleuren dat ik in alle verdere krantenberichten heb kunnen vinden. Waar het nieuwe OVV-terrein zich bevindt, meldt de krant niet.

R.-K. Voetbalbond. — Na het hierboven afgedrukte zal het niet moeilijk zijn, de R.-K. bewoners van de parochie Oegstgeest belangstellend te maken voor den tweeden voetbalwedstrijd, dien O.V.V. georganiseerd heeft op a.s. Donderdag, 's middags 3 uur op haar terrein naast de kerk.

Blauw-Zwart I van Wassenaar zal dit keer de tegenpartij zijn. Entrée 1ste rang 50, 2de rang 25 ct.

Leidse Courant van 31 oktober 1923. Gelukkig worden later de leden van de Katholieke Jongemannenvereniging opgeroepen een nieuwe wedstrijd van OVV te bezoeken en wordt het 'terrein naast de kerk' genoemd: hoe men op dat terrein twee rangen wist te maken is mij een raadsel!

OVV ongedateerd. Volgens Bert Driessen, die enkele van deze mannen nog heeft gekend, was de kleur toen al geel-zwart. Staand v.l.n.r.: Moos Geyer, Nico van Rijn, Frits Jansen, Rinus van Noort, Jan Bourgondiën. Knielend v.l.n.r.: Leen Wijsman, Toon vd Poel, Toon v Schie, Arie vd Berg, Jo Wijsman, Cor de Vreede. Foto: jubileumboek UDO 40 jaar.

De kerk en haar jongerenorganisatie spelen een grote rol. Niet toevallig is het katholieke verenigingsgebouw 'het Patronaats' (nu *La France*) enkele maanden eerder op 11 februari 1923 opgeleverd. De katholieke organisatiedrift spat er in deze verzuilde tijd van af. Na het patronaat, het toneel en de Jongemannenvereniging is het voetbal de 4e loot aan de katholieke tak die vanuit dit gebouw groeit. De Jongemannenvereniging wordt 'St. Josefgezellen', een vaak gebruikte naam in het katholieke jongenswerk. Veel van hen zijn lid van OVV.

Meteen kampioen

Het gaat goed met de nieuwe club. In het seizoen '23-'24 worden alleen vriendschappelijke wedstrijden gespeeld, maar in '24-'25 deelt de DHVB (Diocesaan Haarlemse Voetbal Bond) ze in bij de 3e klasse E. Dit is een grote bond die Holland tussen Rotterdam en Alkmaar (behalve Amsterdam) besloeg. Uiteraard kwam je alleen katholieke tegenstanders tegen. Op 24 november 1924 lezen we het eerste verslag waar namen worden genoemd: 'Hoogeveen keert het schot keurig. Wijsman, die hem te hulp snelt, komt te vallen en de scheidsrechter geeft een voor OVV onverklaarbare strafschop: 1-0.' Even verder: 'Opeens geeft Hofman uit een voorzet van Van Steyn keurig aan van Putten, die gelijk maakt. Daarna zet Arnoldus de voorhoede steeds aan het werk.' Ze worden kampioen en komen in een promotiepoule waar alles wordt gewonnen, de laatste op 31 mei 1926 tegen TZB met 6-0. Promotie naar de 2e klasse is een feit. Het kampioenselftal: T. Hoogeveen, G. Hofman (aanv.), W. Koeleman, L. Dijsman, D. v.d. Putten, G. Wijsman, D. v. Steyn, C. Bakker, N. Bakker, B. Caspers en J. Caspers (rechtshalf Arnoldus moest helaas voor aanvang worden vervangen).
Dit is het jaar waarin ASC in de hoogste klasse speelt en Sparta landskampioen maakt door in Oegstgeest Feyenoord met 3-1 te verslaan.
In mei 1927 degraderen we meteen weer naar de derde klasse C, waar OVV tot 1932 speelt. M.u.v. 1929-30, dan is het 2e klasse. De DHVB kent inmiddels 5 klassen. De kranten melden twee senioren- en twee jeugdteams. In het Leidsch Dagblad van 2 september 1929 staat het oudste verslag van de traditionele Koninginnedag-wedstrijd OVV-SCO. Het werd 3-3, OVV kreeg door loting de beschikbaar gestelde beker. Opvallend: SCO, hier nog maar net opgericht, wordt al 'Oegstgeest' genoemd.

Het einde: eiste de parochie meer invloed en een katholieke naam?

In het seizoen '31-'32 gaat het mis met OVV. Hierover zijn nauwelijks berichten. In het seizoen '32-'33 staan geen wedstrijdverslagen meer in de Leidsche Courant, die de club trouw volgde. De DHVB wordt immer gevolgd, maar OVV wordt niet meer genoemd.
Waar zat de pijn bij OVV? In de crisisjaren zullen geldzorgen meespelen. De laatste verslagen uit 1932 geven indirect iets aan. In de wedstrijd tegen Victrix komt OVV opdagen met een combinatie van drie spelers uit het 1e, 2 uit het 2e en 3 junioren. De wedstrijd wordt met acht man uitgespeeld en met 8-1 verloren. Toch staan er nog twee senioren- en een juniorenelftal ingeschreven.

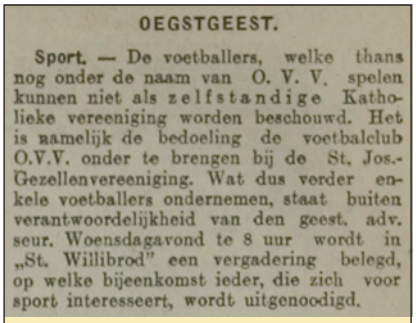

OEGSTGEEST.

Sport. — De voetballers, welke thans nog onder de naam van O. V. V. spelen kunnen niet als zelfstandige Katholieke vereeniging worden beschouwd. Het is namelijk de bedoeling de voetbalclub O.V.V. onder te brengen bij de St. Jos.-Gezellenvereeniging. Wat dus verder enkele voetballers ondernemen, staat buiten verantwoordelijkheid van den geest. adv. seur. Woensdagavond te 8 uur wordt in „St. Willibrod" een vergadering belegd, op welke bijeenkomst ieder, die zich voor sport interesseert, wordt uitgenoodigd.

Leidsche Courant 13 juni 1932. De parochie zet in de krant dat OVV opgaat in de Josefgezellen. Het bericht geeft aan dat er enkelen zijn die toch door willen gaan, desnoods buiten de katholieke paraplu.

We zien op 30 augustus 1932 nog een aankondiging van de traditionele wedstrijd OVV-Oegstgeest op Koninginnedag (toen 31 augustus) en op 24 september tegen Teylingen. Bij de wedstrijd op Koninginnedag staat bij OVV tussen haakjes toegevoegd 'oudleden'. Daarna is er niets meer. In het verslag van de vergadering van de DHVB, district Leiden op 22 juni 1932 wordt OVV niet meer genoemd. Het is veelzeggend dat in diezelfde vergadering het Leidse Kolping Boys als nieuw lid van deze bond wordt verwelkomd.

1932-38: chaotische crisisjaren: Josefgezellen, Kolping Boys, KFC, DoCoS en atl. ver. UDO

Een sfeerbeeld uit deze crisisperiode: honderdduizenden werklozen, de Duitse jood Otto Frank doet een asielaanvraag in Nederland omdat Hitler de verkiezingen wint en ook de Oegstgeester sportwereld lijdt.

Josefgezellen en Kolping Boys

Veel katholieke parochies noemden hun jeugdorganisatie 'Josefgezellen'. Het Josefzaaltje, tegenwoordig 'Le Train' in partycentrum *La France*, herinnert hieraan. Deze verschillende Gezellen-organisaties hadden veel contact met elkaar. De Leidse Josefgezellen richtten op 1 januari 1932 een voetbalclub op: Kolping Boys, genoemd naar Adolf Kolping, een sociaal bewogen Duitse priester, de peetvader van het katholieke jeugdwerk. Deze Kolping Boys waren een magneet voor katholieke jongens in de regio. Heeft hun succes in het eerste half jaar iets te maken met bovenstaand krantenbericht van 13 juni? Moeten de Oegstgeester Josefgezellen hetzelfde doen? Kwam OVV geld tekort, moest de parochie bijspringen en deden ze dit alleen als ze een dikkere vinger in de pap kregen en een katholiekere naam konden geven? Wilde men één grote sterke R.K. Kolping-club? We zullen het nooit precies weten.

KFC, mislukte opzet van het parochiebestuur

KOLPINGS-BOYS.

Zooals de Boys wellicht reeds in de Sportillustratie van 18 Oct. j.l. hebben gelezen, hebben onze beide elftallen een vrijen Zondag.

Het eerste speelt echter morgen om 2 uur op eigen terrein aan het Nieuwe Kanaal een medaillewedstrijd tegen K.F.C., de nieuw opgerichte voetbalclub der Oegstgeester Gezellen.

In dit bericht van 22 oktober 1932 lezen KFC (Kolping Football Club) uit Oegstgeest 'de nieuw opgerichte voetbalclub der Oegstgeester Gezellen'. Het is een zusterclub van het Leidse Kolping Boys, niet te verwarren met het toen eveneens bestaande KFC uit Koog, de eredivisieclub die de grootste pijler vormde onder de fusieclub AZ.

R. K. Sportvereen. „Foreholte".

Gisteren zijn in het Foreholtekamp de punten goed binnengekomen. Uit de vier wedstrijden zijn niet minder dan 7 punten gesleept. Foreholte I maakte het al heel bar, door K.F.C. I met 0—15 te slaan in eigen home. Een goede St. Nicolaas-surprise en tevens een goed gelegenheid om hun doelgemiddelde wat op te knappen. Bravo 1e elftallers, steeds hooger! Foreholte I-Jun. kon het niet verder brengen dan een

Leidsche Courant 5 december 1932. Achteraf mogen we KFC gerust een mislukt katholiek experiment noemen. Ze speelden in de DHVB 4e klasse E, verloren alles, met als dieptepunten de 10-2 nederlaag bij Meerburg en een 0-15 sinterklaascadeau thuis tegen Foreholte. Een laatste bericht over KFC is ontluisterend: een reglementaire nederlaag van 5-0 tegen Leiden en een boete van f 2,50 vanwege niet komen opdagen.

HET VIERDE TERREIN VAN HET R.K. SPORTPARK HAAGWEG

Kolping Boys viert de opening met een 6—1-overwinning op D.V.O.

Het weer lokte allerminst uit tot een bezoek aan de sportvelden en onder deze omstandigheden was het begrijpelijk, dat de belangstelilng bij de opening van het vierde terrein van het R.K. Sportpark aan den Haagweg gering was.

De inzegening van deze openveld-uitbreiding werd verricht door den weleerw. heer kapelaan Schrama, vice-praeses der St. Josephsgezellenvereeniging en voorz. van Kolping Boys.

Na deze plechtigheid sprak kap. Schrama een kort woordje ter officieele opening en vond daarin 'n ongezochte gelegenheid nog eens nadrukkelijk erop te wijzen, dat de katholieke jongens in katholieke vereenigingen thuishooren, overeenkomstig het verlangen van het Doorluchtig Episcopaat. Maar niet alleen zij, die actief aan de sport deelnemen, ook degenen, die belangstelling

DE INZEGENING VAN HET VIERDE TER REIN VAN HET R. K. SPORTPARK „HAAGWEG".

Leidsche Courant 15 oktober 1934. Het meest duidelijke bewijs voor het mislukken van het katholieke KFC-plannetje lijkt de groei van Kolping Boys. Op 15 oktober 1934 wijdt kapelaan Schrama het 4e veld (!) van Kolping-Boys aan de Haagweg (nu staan hier de sterflats voor studenten) in.

DoCoS

En waar is in 2014 het steeds groter wordende Kolping Boys gebleven? De financiën drukten in die crisisjaren zwaar. Het instorten van de Oegstgeester katholieke sportorganisatie stond echt niet op zichzelf. Ook de Leidse katholieken moesten zich reorganiseren. De Leidse rk-sportverenigingen (o.a. Bataven) werden in 1936 gecombineerd tot één grote sportorganisatie, die dan ook Door Combinatie Sterk (DoCoS) heette. Na WO II gingen de Bataven apart verder. De voetbalvereniging DoCoS is nog steeds de grootste vereniging van Leiden.

UDO in 1932-1933?

Een eigen Oegstgeester rk-voetbalclub ontbreekt. Dit wil niet zeggen dat er geen sportieve katholieken zijn. ASC of SCO waren taboe, dus de voetballers fietsen naar de Leidse Kolping Boys. Dan duikt plots in 1932 voor het eerst de naam UDO op.

R.-K. Gymn. en Athl.ver. „U.D.O."

Voor de gymnastiek- en athletiekwedstrijden, uitgeschreven door de R.-K. Gymnastiek- en Athletiekvereeniging „U. D. O." te Oegstgeest hebben de volgende vereenigingen ingeschreven: Bataven, Leiden, E.S.T.O., Bodegraven, Meerburg, Zoeterwoude, Rood Wit, Leiden, Sparta, Lisse, S.S.S., Leidschendam, Teylingen, Sassenheim, U.D.O., Oegstgeest.

Aan de athletieknummers zullen 102 athletiekers deelnemen en wel aan: 100 M. hardloopen 32 deelnemers, 80 M. hardloopen 35 deelnemers, 1500 M. Senioren 29 deelnemers, 1500 M. Junioren 14 deelnemers, Vèrspringen Senioren 17 deelnemers. Vèrspringen juuioren 19 deelnemers. Hoogspringen Senioren 75 deelnemers. Hoogspringen junioren 15 deelnemers.

De aanvang der wedstrijden is vastgesteld op 2 uur n.m.

Op 4 juli 1932 plaatst de Leidsche Courant een aankondiging van de R.-K. Gymnastiek en Athletiekvereniging UDO uit Oegstgeest. Dat het allemaal nog onwennig is, blijkt uit de inhoud van het bericht: er staat supergedetailleerd dat er 102 atleten komen en de aantallen bij alle 8 onderdelen, alleen... datum of plek ontbreekt! Toch zie je de geldzorgen: de 8 atletiekonderdelen zijn loop- en springnummers. Deze zijn te organiseren zonder dure zaken als discussen, speren of zelfs een materiaalkast.

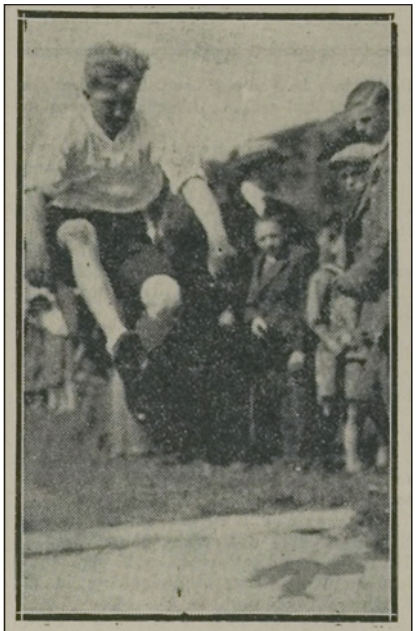

J. VAN NIEROP VAN R. W. D., die te Oegstgeest den 1sten prijs behaalde in het verspringen.

DE SPORTDAG VAN U. D. O. TE OEGSTGEEST.

Het eerste naar buiten optreden van de R. K. Gymnastiek- en Athletiekvereeniging U. D. O., door het organiseeren van een Sportdag op het terrein naast de R. K. Kerk, is niet alleen voor hen een waar succes geworden, doch was tevens een waardige demonstratie voor onze R. K. Sport, daar èn de wedstrijden èn de regeling goed waren, zoodat er voor sportliefhebbers veel te genieten was.

Het hoogtepunt van de wedstrijden was wel het nummer 1500 M. hardloopen voor Senioren en Junioren, waarbij de Bataven uit Leiden favoriet bleken te zijn, daar deze vereeniging 5 van de 7 prijzen in de wacht wist te slepen, een succes waarop deze vereeniging trotsch kan gaan en dat getuigt van een goede oefening. Precies op tijd konden de wedstrijden aanvangen en er was direct al een gezellige drukte op het terrein. Door de goede zorgen van den wedstrijdleider, den heer H. P. Bouwmeester, ging alles van een leien dakje en werden allenummers punctueel afgewerkt. Naast de spannende momenten van de finales van 80 M. en 1500 M. en Touwtrekken, waren er ook momenten van bewondering bij het gymnastische gedeelte, door het geven van Brug- en Rekstokoefeningen. Sparta (Lisse) en Esto (Bodegraven) gaven hierbij goede staaltjes van oefeningen waardoor zij de Jury wel een moeilijke taak hebben veroorzaakt.

De uitslagen der diverse wedstrijden zijn als volgt:

Leidsche Courant 11 juli 1932. Een uitgebreid verslag, zelfs met foto. Die eer is OVV in die negen jaren nooit te beurt gevallen. De organiserende vereniging krijgt alle lof.

Men kon het lidmaatschapsgeld van de rooms katholieke atletiekbond niet opbrengen. In april 1933 doet de voorzitter nog een oproep aan UDO, 'want wij hebben elkander zo hard nodig voor samenwerking'. Dit is het laatste dat we horen over RKGAV 'UDO'.

7 SEPTEMBER 1938: OPRICHTING RKVV 'UDO'

OEGSTGEEST

R. K. Algemeene Sportvereeniging. — Nog even wordt herinnerd aan de eerste oprichtingsvergadering van de onderafdeeling voor de Voetbalsport en wel heden-avond om half negen in het gebouw St. Willibrord.

Allen, die interesse hebben voor deze afdeeling, worden dringend verzocht aanwezig te zijn, teneinde tot een definitieve oprichting te kunnen komen. Wij rekenen dan ook op een zeer groote deelname, vooral daar de behoefte aan een voetbalclub al zoo lang werd gevoeld.

Bericht in de Leidsche Courant van 7 september 1938. Dit bewijst dat UDO op deze dag (en niet op 1 september, zoals in veel artikelen staat) is opgericht in het Willibrord-gebouw (ook 'het patronaats' genoemd) dat nu 'La France' heet.

Wederom in het Jozefzaaltje begon, zoals dit krantenbericht bewijst, op 7 september 1938 de 2e katholieke voetbalclub in Oegstgeest. Het werd tijd dat OVV een succesvolle opvolger kreeg. Een doorstart? Vieren we in 2023 het 100-jarig bestaan?

Prenatale Geschiedenis van UDO

1923-1932	**R.K. Oegstgeester Voetbal Vereniging (O.V.V.)**
1932-1933	**Kolping Football Club (K.F.C.)**
1932-1933	**RK Gymnastiek en Atletiek vereniging UDO**
1933-1938	**veel leden naar het Leidse Kolping Boys, dat vanaf 1936 DoCoS heet**
1938-nu	**(rk) vv UDO**

Antwoorden op de fotovragen

1. Het Ingenieursbureau voor het Bouwnijverheid is gefuseerd met het bedrijf Kondor. Zij maken deel uit van VolkerWessels. Zij staat bekend onder de naam IBB Kondor en is gevestigd aan de Oude Vaartweg.

2. Het is een deel van de Oude Vinkenweg die de Haarlemmerstraatweg verbond met Rijnsburg. In de jaren '30 werd de rijksweg dwars door het pad gelegd. Wandelaars van en naar Rijnsburg staken toen de rijksweg over om aan de andere kant hun weg te vervolgen. Na enkele ernstige ongelukken werd het verboden om de rijksweg over te steken en verloor de Vinkenweg na eeuwen haar betekenis.

3. De familie Uittenbogaard. Op De Slaagh boerde Cor Uittenbogaard. Op Kweeklust boerde Jacob Uittenbogaard. Op Veldheim boerde Bram Uittenbogaard en op Bouwlust boerde Jan Uittenbogaard.

4. Van voor naar achteren waren dat Slagerij Los op nr. 1; Slagerij Van der Zalm op nr. 33; Slagerij Tekens op nr. 69; Slagerij Kikkert op nr. 87 en Slagerij Kromhout op nr. 99.

Professor Van Royen en zijn buiten in Oegstgeest

Door Margreet Wesseling

Via duizend bochten van het listig labyrint begeef ik mij naar open plekken in het woud: heilige plaatsen, die zo dikwijls inspiratie gaven voor een vers.' Zo sprak – zo declameerde – Adriaan van Royen in 1776 bij zijn afscheid van de Leidse universiteit: *Otium*, 482 verzen, plechtig voorgedragen in het Latijn. Een afscheidsrede hoefde niet in dichtvorm, maar Van Royen deed het graag. Hij had zijn hele leven, als de gelegenheid zich voordeed, lange gedichten geschreven. In het jaar voor zijn dood verscheen zijn verzameld werk *Poëmata*, met 31 titels. In de tweede helft van zijn rede beschreef hij zijn leven 'op het land'. Dat land lag in Oegstgeest: Duinzigt, een deel van het huidige Bos van Wijckerslooth, aan de oude Herenweg van 's Gravenhage naar Haarlem.

In 1719 kocht Johannes Wesselius een hofstede met twee boomgaarden, nog een huis, met koetshuis en stalling voor vier paarden, en een partij wei- of hooiland langs de Herenweg (afb. 2). Na zijn overlijden erfde zijn dochter Adriana, die met Adriaan van Royen was getrouwd, zijn bezit. Van Royen kocht er een 'huys en erve met groote tuin' bij, ten oosten, en teelland ten zuiden van de hofstede.

Afb.1 *Adrianus van Royen (1704-1779), geschilderd door Hieronymus van der Mij (1736).*

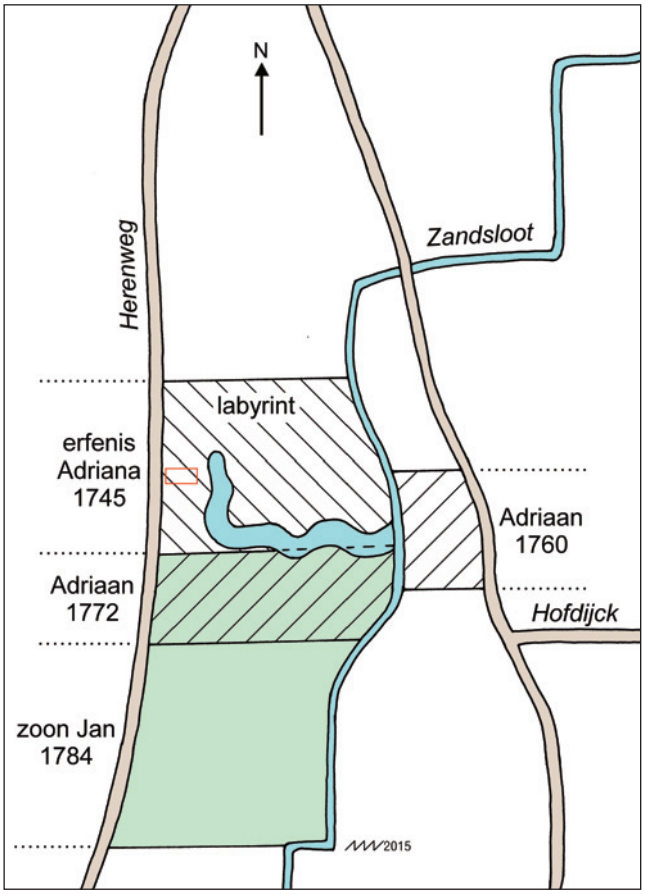

Afb.2 *Schets van enkele delen land langs de Herenweg, met daarin aangegeven de erfenis van Adriana, de aankopen van Adriaan en de aankoop van zoon Jan. Groen: het huidige Bos van Wijckerslooth, rood: huize Duinzigt. De slingervijver van Zocher werd pas rond 1809 gegraven. (Op basis van Dou circa 1615, Kadasterkaart 1818 en Schwencke 2002.)*

Op een kaart van J.P. Dou uit circa 1615 is goed te zien dat de wijde omgeving bestond uit akkers en weilanden (afb. 3). In 1772 was er niet veel veranderd. Van Royen bezat de percelen met de getallen 538 en 250, het witte land van Lodewyck Abrahams soon, en 497. Daarbij, ten oosten van de zandsloot, het witte land van Pieter Henricx. Zijn zoon Jan kocht er later wei- en teelland 1715 bij (nu het zuidelijke twee-derde deel van het bos). Het labyrint is in het noorden van perceel 538 terecht gekomen.

Adriaan van Royen had bij professor Herman Boerhaave gestudeerd, de wereldberoemde geneesheer, het orakel van Leiden. Boerhaave doceerde medicijnen, plantkunde en scheikunde en was ook nog directeur van de hortus. Hij

Afb.3 *Jan Pieterszoon Dou (circa 1615), uitsnede uit de* Kaart van landerijen tussen den Heerwech van Oestgeest naar Leiden de Vliet en den Warmonder wech. *De getallen geven de oppervlakte aan in Rijnlandse roeden. Geel: teellanden, groen: wey-of hooyland (ELO-PV80506).*

was in 1727 ernstig ziek geweest en wilde wat rust. Van Royen promoveerde het jaar daarna in genees- en plantkunde en kon hem meteen opvolgen, eerst als lector, in 1732 als professor. Zijn hart lag meer bij plantkunde dan bij medicijnen. Hij gaf 25 jaar college over de kenmerken, namen en geneeskrachtige werkingen van de plantengeslachten. Als directeur van de hortus kon hij zich uitleven in het verzamelen van exotische planten en bomen, net als Boerhaave had gedaan.
Van Royen is niet de geschiedenis ingegaan als een groot wetenschapper. Veel meer dan een (wel heel belangrijke) catalogus van de hortus heeft hij niet gepubliceerd. Hij had nog plannen om een monografie te schrijven over de Ericaceae (heidefamilie), maar die is nooit afgekomen. 'Geen tijd' schreef hij aan een vriend. Zijn kwaliteiten lagen meer op het bestuurlijke vlak. Hij is drie keer rector magnificus geweest en hij heeft de hortus, die in de tijd van Boerhaave al 'opgepropt' stond met bomen die te veel schaduw wierpen, enorm uitgebreid. Dat ging in goede samenwerking met zijn broer David, secretaris van curatoren en burgemeesters. De oppervlakte werd meer dan drie keer zo groot; hiervoor werden 83 huisjes afgebroken. Er kwamen nieuwe kassen en een groot winterverblijf: de oranjerie.
Na de uitbreiding moest de hortus opnieuw ingericht, misschien volgens het nieuwe systeem van Linnaeus. Die was juist in die tijd uit Zweden naar Nederland gekomen om te promoveren en bij Boerhaave te studeren. Het was gebruikelijk de planten in te delen op basis van de vorm van de bloem, maar dat was nogal omslachtig. Van Linnaeus hoefde je alleen meeldraden en stampers te tellen.
Overal in Europa werd nagedacht over de voortplanting der planten. In Engeland werden proeven gedaan met afknippen van meeldraden, resultaat: de bloem maakte geen vrucht. In Frankrijk had Vaillant de anatomie van bloemen heel precies beschreven, inclusief stampers en meeldraden. De inaugurele rede van Van Royen ging over de liefdes en huwelijken van planten (afb. 4). Hierin vertelt hij dat bloemen, net als de vogels en de vissen en alle andere dieren, in het voorjaar 'het zoete werk van de hartstocht bedrijven.' Tegen het einde spreekt hij wel de vrees uit dat hij 'de gewijde oren' van zijn toehoorders heeft gekwetst met zijn feestgezang over het spel van de bloemenliefde. Zo gevoelig lag het in die tijd. Maar niemand had het zo bont gemaakt als Linnaeus die de bloembladen vergeleek met bedgordijnen waarbinnen – omhuld door zoete geuren – de meeldraden zich gedroegen als echtgenoten en de stamper de vrouw was. Linnaeus logeerde bij Van Royen in de winter van 1737/38 en heeft hem zeker geholpen. Maar uiteindelijk werd de hortus beplant volgens de ideeën van Van Royen; 'juxta methodum nostram' schrijft hij in zijn catalogus van 1740, de *Prodromus*.

Van Royen trouwde in 1734 met de dochter van collega Wesselius, hoogleraar theologie. Een niet geverifieerde

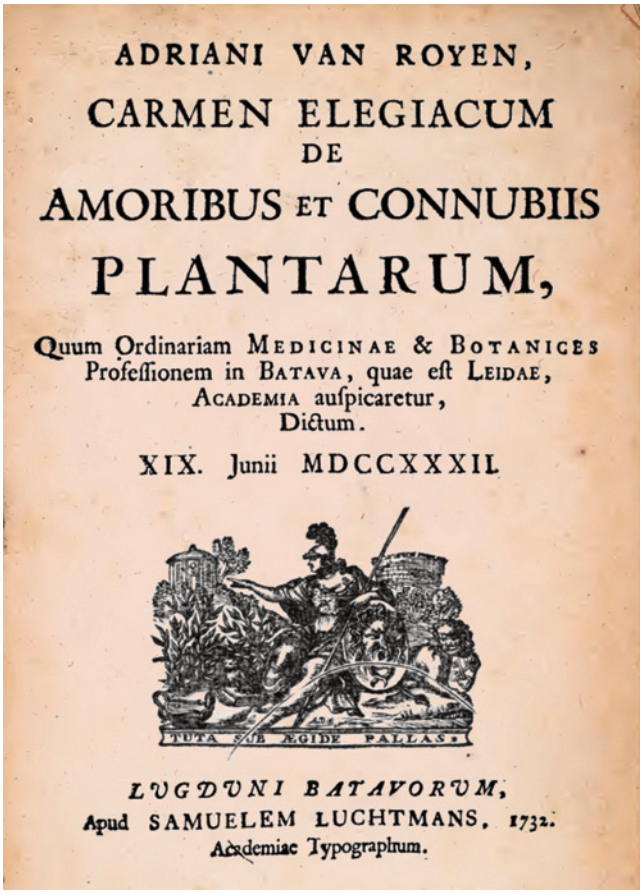
ADRIANI VAN ROYEN,
CARMEN ELEGIACUM
DE
AMORIBUS ET CONNUBIIS
PLANTARUM,
Quum Ordinariam MEDICINAE & BOTANICES
Professionem in BATAVA, quae est LEIDAE,
ACADEMIA auspicaretur,
Dictum.
XIX. Junii MDCCXXXII.
TUTA SUB AEGIDE PALLADIS
LUGDUNI BATAVORUM,
Apud SAMUELEM LUCHTMANS, 1732.
Academiae Typographum.

Afb.4 *Titelpagina van de inaugurele rede van Adrianus van Royen (1732).*

bron meldt dat hij de dochter van de puissant rijke VOC-bestuurder George Clifford wilde huwen. Adriaan kende hem wel want Clifford had een groot landgoed Hartekamp met beroemde botanische tuinen, kassen, boomkwekerijen en een dierentuin. Het lag ook aan de Herenweg, iets noordelijker, bij Heemstede. Was dat huwelijk doorgegaan dan konden wij nu niet beschikken over *Otium*, de afscheidsrede waarin de tuin van Duinzigt wordt bezongen.
Het echtpaar kreeg vier kinderen en woonde in de ruime directeurswoning aan de Nonnensteeg, met een tuin en een poortje naar de hortus. In de achttiende eeuw was de lakenstad Leiden een stuk minder fris dan nu. Vooral in de zomer lokte de schone lucht van het platteland. Het kwam mooi uit dat Adriana het buiten van haar vader erfde. De eerste jaren was het hun zomerverblijf, maar het gezin verhuisde naar Oegstgeest in 1754, toen Adriaan het directoraat van de hortus had neergelegd en dus de ambtswoning moest verlaten.

Afb. 5 *Bewerkt detail van het ontwerp van J.D. Zocher sr. voor de hofstede Duinzigt (circa 1809).*
Links: het labyrint met drie ronde open plekken. Rechtsboven: lage kassen of broeibakken en kweekbedden. Het noorden ligt links.

Hoe Wesselius zijn tuin had ingericht is niet bekend, maar dat Van Royen onmiddellijk begon met bomen planten ligt voor de hand. Misschien begon hij met het labyrint: altijd groene coniferen zoals taxus, pijnboom en cipres (afb. 5). Van Royen beschrijft in *Otium* het labyrint zoals tuinarchitect Zocher het later tekende, met 'duizend' bochten en open plekken waar hij nadenkt over dichtregels. Precies volgens de aanwijzingen van Philip Miller die al in 1731, in zijn *Gardeners Dictionary* onder het lemma 'Wilderness', zijn afkeer van rechte lijnen uitsprak. Hij wilde liever 'serpentine walks' – hoe meer bochten, hoe mooier – met hier en daar een ronde open plek. Het eerste begin van de landschapsstijl. Miller was in 1727 in de hortus op bezoek geweest en Van Royen had zijn boeken in de kast staan.
De rest van de tuin, die in 1745 nog niet heel groot was, zal gevuld zijn geweest met fruitbomen, broeibakken, kweekbedden en moestuinen. Er kwamen pergola's met druiven en veel bomen.
Toen hij 50 was vroeg hij om ontslag. Plantkunde en het directoraat van de hortus werden aan zijn neef David van Royen overgedragen. Nu kon hij veel tijd besteden aan zijn geliefde landgoed, zijn 'kleine akkertje buiten de stad.' In 1760 kocht hij er wat grond bij. Hij verzamelde iepen, linden, platanen en cipressen, die toen niet zo gewoon waren als nu. De storaxboom, Liquidambar styraciflua, met welriekende hars die uit de bladeren vloeit, was één van de bomen waar hij bijzonder blij mee was (afb. 6). De tulpenboom, Liriodendron tulipifera, was ook een pronkstuk. De soort was in 1638 voor het eerst geïntroduceerd in Engeland uit Noord-Amerika en werd snel populair. In 1687 stond een exemplaar in de hortus; uit Engeland gekregen. De bijzondere bladvorm werd in de catalogus omschreven 'als met een schaar uitgeknipt' (afb. 7). De tulpenboom van Van Royen bloeide uitbundig en 'bezaaide de grond met vochtig lover'.
Er stonden ook heel wat knol- en bolgewassen in zijn tuin, stinsenplanten die wij nu heel gewoon vinden, maar die pas in de tijd van de eerste hortusdirecteur Clusius naar ons land kwamen. Clusius was dol op tulpen. Van Royen hield van geurende viooltjes, krokussen 'in bonte stoet' (afb. 8), sleutelbloemen en de keizerskroon.
Hij nodigde graag familieleden en vrienden uit. Men maakte lange wandelingen of een tochtje naar zee. Daarna was er een eenvoudige maaltijd. In *Otium* staat wat er allemaal op tafel kwam. Alle soorten vlees van rund, kalf, schaap en varken; voor de zwakke magen kip of duif. Of vissen uit de zee en uit de Rijn, 'rondom versierd met eigen akkervrucht' zoals asperge, postelein, cichorei, bloemkool en bonen. Er werd een goed glas wijn geschonken en de maaltijd werd afgesloten met vers fruit en 'kaas, geperst in ronde vorm'.
Na de maaltijd rust Adriaan uit onder zijn geliefde beuken. Hij kijkt uit op de toren van Rijnsburg en op landerijen gevuld met koeien, paarden en schapen. In de sloot langs de weg kwaken de kikkers en in de lucht stijgt een veldleeuwerik in cirkels omhoog.

Afb.6 *Storaxboom of amberboom, Liquidambar styraciflua. Bentley & Trimen (1880). Sinds 2009 staan er amberboompjes in de De Kempenaerstraat.*

Afb.7 *Tulpenboom, Liriodendron tulipifera. Catalogus Hortus Botanicus, Paul Hermann (1687).*

De velden zijn nu volgebouwd, de veldleeuwerik is verdwenen. Bomen zijn er nog. Ook bisschop Van Wijkerslooth heeft veel bomen geplant. Mensen zullen altijd behoefte hebben aan 'een dicht woud met lover-haardos.'

Bronnen

- Wilfrid Blunt, *The Compleat Naturalist, a life of Linnaeus* (2001²).
- W.K.H. Karstens & H. Kleibrink, *De Leidse Hortus* (1982).
- Philip Miller, *Gardeners Dictionary* (1735).
- Adrianus van Royen, *Carmen elegiacum de amoribus et connubiis plantarum* (1732).
- Adrianus van Royen, *Otium* (1776).
- G.D.M. Schwencke, *Rond de Oegstgeester Achterbuurt* (2002).
- Margreet Wesseling, *Bos van Wijckerslooth te Oegstgeest* (2014).
- Andrea Wulf, *The Brother Gardeners* (2009).

Meer informatie

Bos van Wijckerslooth te Oegstgeest. biografie van een bos

Door Margreet Wesseling. ISBN 978-90-5997-172-1, 152 illustraties, € 14,50 in de boekhandel. Een uitgave van Primavera Pers, Sint Jacobsgracht 22a, 2311 PW Leiden.

Afb.8 *Krokussen 'in bonte stoet'.*

De achterpagina van dit tijdschrift wordt gebruikt om een bijzonder moment van het afgelopen halfjaar in beeld te brengen. Dat kan van alles zijn: een door de Vereniging Oud Oegstgeest ontvangen schenking, zoals een foto, een schilderij of een briefwisseling; een opmerkelijke verbouwing van een huis; een 100-jarige Oegstgeestenaar; een verenigingsjubileum. Alles kan *In Beeld* gebracht worden zolang het maar iets met de historie van ons dorp te maken heeft.

A Gesture of Gratitude My Father Never Forgot

As told by his daughter Kerwin-Boudreau on Remembrance Day 2014

It is the spring of 1945 and the liberation of Holland is underway. My father, William Francis Kerwin, a sergeant in the Royal Canadian Artillery (5th Light Anti-Aircraft Battery) who served his country from 1940-1945, is part of the liberation effort. In the town of Oegstgeest, which lies just north of Leiden, he is invited into a local's home. The man (Mr. H. G. Werkman) removes a small painting – the face of a young Dutch girl dressed in traditional costume – from his wall. He writes his name and address on the back of the picture along with a note reading: "Thanks for your help in liberating our country."

The "Little Dutch Girl" as the painting came to be fondly known by our family, occupied a central place in my parents' home in Montreal. When my father passed away in 1998, the details surrounding how he came to receive this gift were unfortunately buried with him. The Little Dutch Girl now hangs proudly in my own home in Carignan, Quebec. The upcoming 70th anniversary of Holland's liberation represents, I believe, a fitting occasion to retell this story. I, along with two of my sisters, will visit Holland in May 2015 and the town of Oegstgeest. What a delight it will be to visit the home, and possibly meet the descendants of the man who gave this very special gift; a gift of thanks to the Canadian troops and a gesture of gratitude my father never forgot.

Sergeant William Francis Kerwin (circa 1940)

In november 2014 ontving de redactie van OO via gemeentearchivaris Carla de Glopper het bijgaande verhaal van Susan Kerwin-Boudreau over haar overleden vader, William Francis Kerwin, die als Canadees soldaat betrokken was bij de bevrijding van Nederland. Van een dankbare inwoner van Oegstgeest kreeg hij dit schilderijtje. Dit korte verhaal zal ook verschijnen in de speciale editie van het Canadees tijdschrift 'Dutch, The Magazine', geheel gewijd aan 70 jaar bevrijding. Susan Kerwin-Boudreau zal de herdenking van 70 jaar bevrijding in Oegstgeest bijwonen.

In Beeld

Heeft u ook iets dat u *In Beeld* wilt brengen? Of heeft u spullen, documenten of andere zaken die iets vertellen over het Oegstgeest van vroeger? Neem dan contact op met de redactie: Prinses Beatrixlaan 43, 2341 TW Oegstgeest, of stuur een e-mail naar redactie@oudoegstgeest.nl